

NORSK NATUR

1
1979

UTGITT AV NORGES NATURVERNFORBUND

ISSN 0549-687X

NORSK NATUR

TIDSSKRIFT FOR NATUR- OG MILJØVERN
UTGITT AV NORGES NATURVERNFORBUND

Ansvarlig redaktør:
RAGNAR FRISLID
Redaksjonssekretær:
SYLVI STRUKSNES

Redaksjonsutvalg: Bredo Berntsen,
Hans A. Støen, Trond A. Svensson, Ragnar Vik, Espen Wæhle, generalsekretæren og redaktøren.

NORSK NATUR utkommer med seks nummer årlig.

Årsabonnement kr. 50,- (Medlemsskap inkluderer abonnement).
Enkelteksemplarer kr. 8,-.
Trykt i offset hos Grøndahl & Søn, Oslo.

NR. 1 – FEBR. 1979 – 15. ARG.

AV INNHOLDET

Samvær og åpenhet	4
Vekst – på naturens bekostning ..	6
Vi må stanse risens hjerte ..	10
Grunntrafikanter	11
Vegkanten	12
Veig-Dagali	13
Naturvern i andre land	14
Stortinget og Alta	15
Ski-idrotten	16
Langesjøsaken	20
Verdensplan for naturvern ..	21
Naturreservater	22

NORGES NATURVERNFORBUND

Akersgt. 63 – Postboks 8268
Hammersborg – Oslo 1

Telefon 33 79 32
Postgiro nr. 5094602
Bankgiro nr. 60010570835

Generalsekretær: Per Flatberg
Kontorsjef: Roar Sæther
Konsulent: Thor Midteng
Organisasjonssekretær: Per Valset

Kontingent

Personlig medlem pr. år kr. 50,-
Livsvarig kr. 1000,-
Familiemedlem (hovedmedlems ektefelle eller hjemmewærende barn under 25 år) kr. 10,-.
Organisasjoner, bedrifter o.l. minimum kr. 500,- pr. år
Medlem av forbundet er automatisk medlem av den kretsforening vedkommende sogner til – se neste spalte.

Natur og Ungdom, Aust-Agder Naturvern, Vest-Agder Naturvern, Rogaland Naturvern, Vestlandske Naturvernforening, Sogn og Fjordane Naturvern, Møre og Romsdal Naturvern, Nordland Naturvernforening, Troms Naturvern, Oppland Naturvern, Hedmark Naturvern, Buskerud Natur- og Miljøvernforening, Vestfold Naturvern, Telemark Natur- og Miljøvern, Landskapsvernet i Østfold, Østlandske Naturvernforening, Sør-Trøndelag Naturvern, Nord-Trøndelag Naturvern, Finnmark Naturvern.

TAKK!

Jeg vil rette en takk til alle som støttet Norges Naturvernforbund i 1978! – En takk for medlemskap, for innsats i vervekampanjen, for «Bidrag 78», og for all naturvern-innsats.

I skrivende stund (20. des.) har vervekampanjen gitt ca. 4000 nye medlemmer. «Bidrag 78» har innbrakt ca. 70000 kroner.

Medlemmenes ekstra støtte har nok en gang bidratt til å gi organisasjonen mot og krefter til å gå løs på våre viktige oppgaver i 1979.

Jeg håper på fortsatt godt samarbeide, og på framgang for Norges Naturvernforbund. Jeg ønsker våre medlemmer et godt nytt år!

BILFRITT DRØBAK

En lørdag i august gjennomførte Frogn Natur- og Miljøvern en aksjon for bilfritt sentrum i Drøbak. Biler på vei til sentrum ble stanset og henvist til parkeringsplasser i utkanten. Her kom buss innom til faste tider og tok bilistene med seg inn til sentrum. Gjennom pressen og ved plakatoппslag var folk på forhånd orientert om aksjonen. De aller fleste bilistene så positivt på tiltaket og mente at de gjerne kunne la bilen stå hjemme om bare kollektivtrafikken ble bedre. Selv om ikke alle bilistene fulgte oppfordringen, var det triveligere i Drøbak sentrum på aksjonsdagen. De som lot bilen stå den dagen kunne dessuten studere stands om bymiljøet i Drøbak, om problemene i forbindelse med den planlagte Oslofjordbrua og om Frogn Natur- og Miljøvern.

NORSK NATUR 1979

Oppstillingen nedenfor viser siste frist for innsending av manus til meddelelser og kortere meldinger til «Norsk Natur», og omtrentlig dato for levering i abonnentenes postkasser.

	Siste manusfrist	I postkassa
Nr. 2	9/2	Ca. 3/4
Nr. 3	29/3	Ca. 28/5
Nr. 4	30/7	Ca. 10/9
Nr. 5	30/8	Ca. 20/10
Nr. 6	3/10	Ca. 30/11

Naturvern inspektør Kristen Krogh går fra borde

Etter å ha fylt 68 år i desember 1978, valgte naturverninspektør Kristen Krogh å fratre ved årsskiftet, etter å ha innehatt stillingen i ca. 18 år. Stillingen som Statens naturverninspektør ble opprettet i 1959 (Krogh tiltrådte 1960) og omfattet hele landet inntil 1973 da den ble delt – Krogh beholdt da Midt- og Nord-Norge med sete i Trondheim som tidligere.

Av utdanning er Krogh forstmann – på den tid var forstmannsstudiet for mange naturinteresserte den beste mulighet til et yrke i nær kontakt med naturen. Han gikk ut fra høyskolens skogbruksavdeling med innstilling. Da dette ved en anledning ble nevnt som noe usedvanlig, var Kroghs karakteristiske kommentar: «Det var ikke fordi jeg var så flink, men fordi jeg hadde så god hukommelse!»

Kroghs forstlige løpebane falt så godt som i sin helhet i Statens skoger nordafjells – han var skoginspektør i Nord-Norge da han ble tildelt stillingen som naturverninspektør, den første stilling i offentlig naturvernarbeid i Norge overhode. Hans spesialinteresse var ornitologien, et kunnskapsfelt han utviklet til noe mer enn det rent hobbymessige og som skulle bli et verdifullt supplement til hans faglige bakgrunn i naturvernarbeidet. Krogh så det som første oppgave for det offentlige norske naturvern å innhente noe av det forsømt på det «klassiske» naturvernets område og der vi lå etter våre skandinaviske naboland – i første rekke etableringen av et system av nasjonalparker og naturreservater. Hans «Landsplan for natur- og nasjonalparker i Norge» som ble formelt behandlet og utgitt av naturvernrådet i 1964 – vil utvilsomt bli stående som en toppbragd i norsk naturverns historie – ikke bare fordi den i så stor grad var et enmannsverk, men like meget på grunn av sitt format også som idé og

ENERGI – for enhver pris?

Vassdragsvesenets gjeldende prognoser over kraftbehov og forbruksutvikling møter stadig større skepsis, også innen NVEs egne rekker. Et av de siste bidragene til denne skepsis kommer fra overingeniør Knut Hofstad i Vassdragsvesenets kontor for markedsanalyse og statistikk. Essensen av hans kronikk i Dagbladet 12. november er at vi kan vente en *avsetningskrise* for elektrisk energi i 1980-årene, ikke en *kraftkrise*.

Naturvernforbundet er ikke lenger alene om å hevde et virkelighetsnært syn på fremtidens energibruk. Men til nå har Stortinget hardnakket holdt fast ved sin gamle tro, at energibehovet så å si med en naturlovs kraft må fortsette å vokse. Etter det som i dag foreligger av fakta er det imidlertid klart at Stortingets vedtak om utbygging av Orkla og Alta bygger på sviktende forutsetninger – det vil si foreldede og villedende beregninger av energibehovet. En klar konsekvens av dette må være at disse utbyggingssakene tas opp til ny stortingsbehandling.

Nye vassdragsreguleringssaker vil bli forelagt Stortinget så å si på løpende bånd når den nye energimeldingen er behandlet våren 1980. I mellomtiden går forberedelsen av konsesjonssaker sin gang i kommuner, fylker og i NVE. Det er de aller siste vassdragene det nå gjelder. Saklig sett burde det være håp for dem alle, fordi vi ikke trenger kraften de kan produsere. Problemet for dem som skal ta den endelige bestemmelsen blir altså å veie mangel på behov mot skadevirkninger ved utbygging. Den avgjørelsen bør ikke falle vanskelig.

Likevel er det grunn til å frykte at inngrodde oppfatninger om fremtidig energibehov eller ønsker om en bestemt forbruksutvikling vil bestemme Stortingets standpunkt også i fremtidige saker. Derfor er det fortsatt en viktig oppgave for Naturvernforbundet å fremme et realistisk syn på det virkelige energibehovet – selv om det er klinkende klart at vannkraftutbyggingen i Norge forlenget er kommet så langt at skadevirkningene i seg selv må være det avgjørende motargumentet – nær sagt uansett behov. Jo færre vassdrag vi har igjen, jo mer vil de siste restene være verd, om vi legger en målestokk for varige verdier til grunn. Om stormløpet mot vassdragene fortsetter, betyr det i virkeligheten at vi vil kraftproduksjon for enhver pris. Og det har vi ikke råd til.

som milepæl: planen er antakelig å anse som det første eksempel på landsplanprinsippet anvendt i fysisk planlegging i vårt land. Naturlig nok gjorde Krogh også opptakten til en landsplan for fuglereservater og et system av skogreservater på statens grunn. Han har hatt gleden av å se det meste av disse planene realisert i sin funksjonstid.

Som statsfunksjonær representerer Krogh de fleste av de egenskaper som blir forbundet med det gamle embetsmannsideal – plikttroskap, grundighet, nøkternhet, orden – det han foreslo, kunne en regne med lot seg gjennomføre. Derfor kunne det iblant føles bitert for ham når saker og fremlegg han hadde forberedt, ikke oppnådde forståelse.

Da det ble opprettet to naturverninspektørdistrikter etter geografiske delelinjer, beholdt likevel Krogh som en personlig oppgave overoppsynet med nasjonalparkene. Denne kontakten opphører heller ikke helt etter avgangen som naturverninspektør, idet han fortsatt leder redaksjonsutvalget bak bokserien «Norges nasjonalparker». Det er viktig å få områdene vernet, men også å utbre informasjon om *hvorfor* de er vernet, og hvordan de må forvaltes for ikke å miste sin verdi som kunnskaps- og opplevelsesressurs.

Alle Kroghs venner ønsker ham ennå mange år med helse til å ferdes i naturen – nå med bedre tid til å glede seg med sin familie og dyrke sin interesse for fuglelivet!

Sigmund Huse

OM SAMVÆR OG ÅPENHET MELLOM MENNESKER

De kjedet seg aldri, trengte aldri noe stoff for å virke glade, gikk trette til sengs uten å ta en pille og våknet glade og uthvilte neste morgen. De nøt morgentimene, stillheten, utsikten over fjorden, vindrossenes sang i mønet og måkenes flukt

Som et apropos til et program i Flimra fra USA, kom jeg til å tenke gjennom et liv som engang var, men som er i ferd med å gå tapt.

Hvorfor haster alle så av sted
hvorfor er det ingen som stopper
stikker innom og prater
hvorfor hører vi ikke hestetråk lenger
hvor blir det av reinflokkene
Alle har det travelt
en bror har glemt sin bror
søster husker ikke søster
men vi gamle er tilbake
og vi er helt alene

I mitt arbeid har jeg det slik at jeg er 4-5 måneder nordpå, utenfor byens larm og i kontakt med eldre i ei fjordbygd. Kontakten varer kanskje ikke så lenge hver gang, men jeg har i ti-femten år hatt denne vanen, og merker at den er en del av meg selv, er en del av det livet jeg har levet.

Og det liv jeg ønsker å leve.

Men hvorfor er du blitt så tilknappet? Hvorfor er du ikke som før? Hvor er latteren? Hvor er alle fortellingene fra den store verden? Hva har skjedd med deg?

Eldre mennsker blir isolert, plassert på institusjoner. Institusjonene kan være bra nok, men jeg kjenner få eldre som vil på institusjon. I min hjembygd sier de:

«Ingen skal få meg vekk herfra. Ingen skal få meg verken på gamlehjem eller på andre oppbevaringssentraler.» Så er da også bygda befolket for det meste av eldre. For den gamle leveveien med noen sauer og fiske er falt bort av en eller annen grunn. Enda fisken går i havet og gresset gror på vollen som for ti-femten år siden. De unge er dratt, til byene, på fabrikkene, ut på leting i verden, etter noe som kanskje er. «Hvorfor er det slik? Hvorfor mister vi kontakt?» spør de eldre.

På plass i bygda to tusen kilometer fra Oslo, snakket vi om dette. De eldre var uten TV, men en radio hadde de. Den brukte de bare når de hørte tidsignal eller værmelding. For dem var det å få besøk, samtale og spørre så mye viktigere. Vi snakket om åpenhet, og den eldre sa:

Den som er fri
tør snakke ut
den som ikke vil skjule noe
er et menneske
den som tør være åpen
skaper åpenhet
men den som lukker seg til
trenger å åpne sinnet

Her ute er det inteting å være redd for. De gamle har ikke forandret seg. Hvorfor skulle de nå det? De taler om saker som moderne mennesker ville finne forbausende.

«Jo, jeg har vært mye syk i det siste. Nervene mine slo klikk under uværet da sønnen vår forsvant. Men jeg løser ingenting ved å lukke meg inne, jeg må fortelle deg det, du må la meg gjøre det, la meg snakke med deg, det er så godt at du vil høre, bare lytte.»

I det sjøsamiske samfunnet har legen vært en sjelden gjest. Fra gammelt av har samenes land vært nokså ukjent med leger, men se om ikke folk hadde forstand på medisiner og på slikt som moderne ord betegner som psykiatri.

De hadde sine vansker, men også innsikt. De hadde midler å kurere hoste og brannår med, de hadde tanker om å løse sjelelige konflikter og de hadde framfor alt en innstilling til det å holde seg frisk selv. Gjennom sin væremåte lærte de seg å forebygge sykdom, lærte de seg å løse flokene når det gikk galt. For galt gikk det, mang en gang. Det kunne se svart ut. Men de så ikke mørkt på livet. Ihvertfall ikke som livs-innstilling.

Hvorfor kommer du ikke oftere?

Åpenheten, godheten som tiden er, mangelen på moderne stress, der var vi ved en livsinnstilling som er et filosofisk djuptgående spørsmål.

Men den alltid tilstedeværende åpenheten, den er styrken ved et liv

som her ute. De hadde opplevd fattigdom, de har vært gjennom tap av sine nærmeste, men likevel er humøret drivkraften i hverdagen.

Husk at det beste i livet er gratis. Det beste i livet? spør du. Jo, der ute er det enda friskt vann, ren luft og stillhet. Ingen kommer larmende, ingen overlydssirener skremmer livet av menneskene, og dagene renner rolig mens mørketiden nå nærmer seg som den har gjort alltid.

Hvordan har dere klart dere likevel?

De gamle læstadianerne så på meg med latter i øyene.

«Har du ikke skjönt at den som kan klare seg med minst mulig, har det best?» Jo mindre vi trenger for å få livet til å gå, jo mer overskudd får vi til noe annet, til hverandre, til naboen, til å tenke. Vi trenger å tenke. Vi trenger å reflektere og gjennomgå alle de impulsene vi utsettes for. Når får du moderne menneske tid til det? Hvorfor raser du så av sted uten å tenke deg om? Hvorfor er du blitt så sløv? Du lar bare alt skure uten å tenke deg om. Du glemmer til og med din nærmeste.

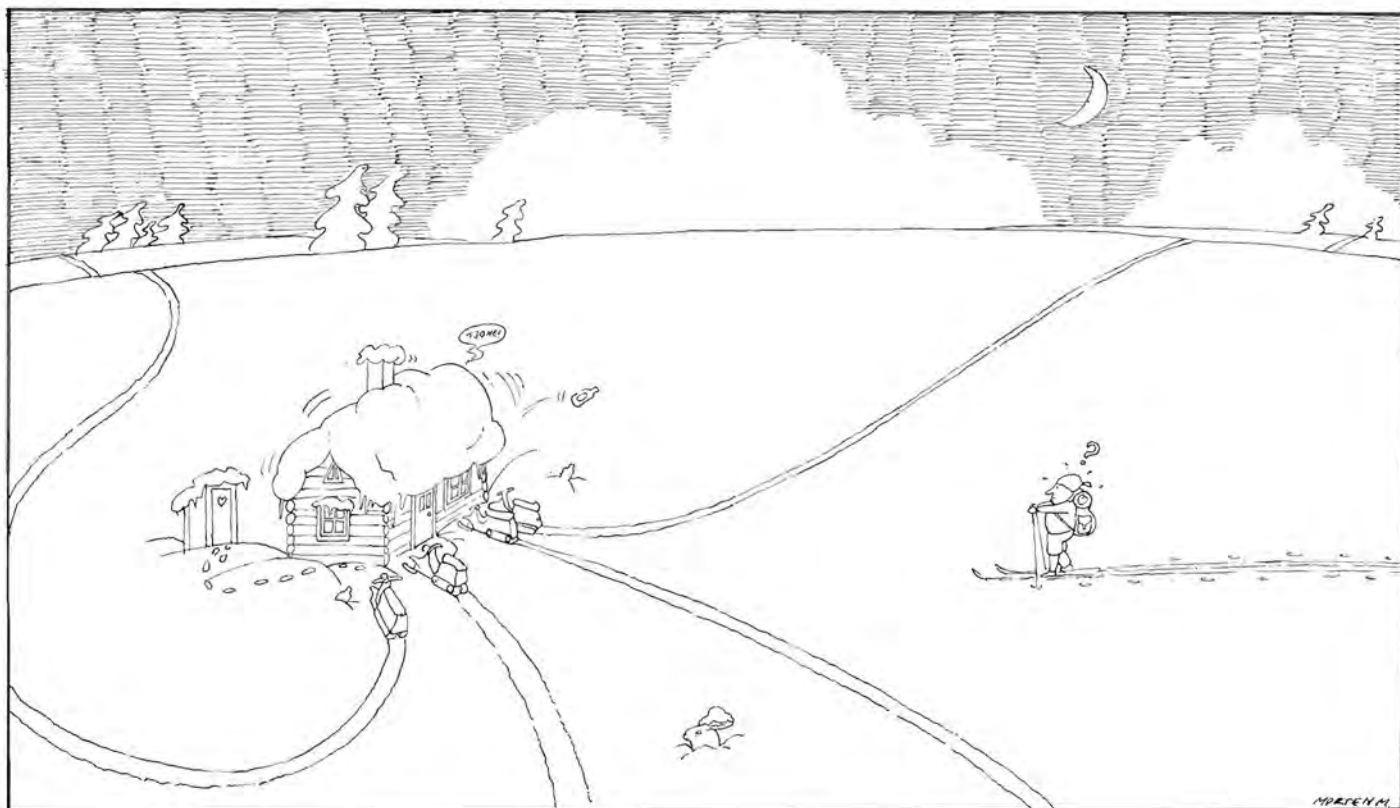
Vår opphold på jorden er kort. Vi har alle mye større tro på vår egen betydning enn det som er tilfelle.

«Når jeg går opp på berget,» sa den gamle og pekte, «skjønner jeg hvor liten jeg er. Selv om jeg gjør så mye som jeg kan og orker, er det ikke så mye jeg får utrettet. Men det er ihvertfall mening i å gjøre noe ut av livet. Fyll livet ditt med noe. Vær ikke redd»

En ny dag skal komme. Men i storbyvrimmelen forsvinner våre sanser. Vi pakkes inn i veldige labyrinter, vi omgis av tivoli på alle kanter. Vi får ikke tid til å bruke sansene våre. Vi blir mer og mer sanseløse. Vi halser gjennom et mer og mer kvalitetsfattig liv, fjernet fra naturen, fjernet fra elementene vi er bygd opp av.

Verst er det at vi glemmer hverandre. I stedet for tillit, kjærlighet og ømhet, gror det opp mistillit hat og aggresjon. I stedet for åpent å snakke ut, blir det mer overvåking, mer mistenksomhet, mer frykt og fiendskap.

Er det dette vi er ute etter? ✱

GUNNAR ADLER-KARLSSON

VEKST – PÅ NATURENS BEKOSTNING

Tegninger Morten M. Kristiansen

På Svenska Naturskyddsföreningens høstkonferanse i november holdt professor Gunnar Adler-Karlsson dette foredraget. Det handler om svenske forhold. Men artikkelen bør ikke forlede oss til å tro at alt er bedre på vestsiden av grensen. Forfatterens ros til norske politikere for deres håndtering av

snøscooter- og småflyproblemet i fjellet er riktig nok ikke uberettiget. Men stort sett kan vi nok sette likhetstegn mellom norske og svenske forhold når det gjelder grunnleggende holdninger til naturvern i dypeste forstand. Eksempelene er svenske, men problemene er almenlydige!

Inntil for noen år siden ble Lappland ansett for å være det siste store, fredelige naturområdet i Europa. Siden har Vattenfall (det svenske vassdragsvesnet) og snøscooterne invadert Lappland. Stora Sjöfallet, Ritsemjokk og Sitasjaure er ikke lenger hva de har vært. Og de kommer aldri til å bli det. naturen her er ødelagt for alltid.

Den opprinnelige motiveringen for

innføring av snøscooter var at samene lettere skulle finne reinsdyrene sine ute på viddene. Nå er det snart en snøscooter for hver tredje rein. Snart, meget snart, er det flere snøscootere enn reinsdyr.

En av mine danske kolleger, som har vandret i fjellet i 20 år, sommer og vinter, har fortalt meg følgende:

Når Vattenfall skal asfaltere ytterli-

gere et vassdrag og drukne enda en del av de gjenværende reinbeitene, sender de kanskje noen hundre arbeidere inn til en brakkeleir langt inne i fjellet. Disse sliterne er ikke naturromantikere, men tøffe karer som vil ha det litt moro i fritiden. Noen særlig adgang til fornøyelser har de ikke der ute i fjellet, og lønningene hopper seg snart opp til en skikkelig haug, stor nok til innkjøp

av snøscooter i 25–30000 kroners klassen. Disse snøscooterne har en aksjonsradius på omkring 10 mil i løpet av en week-end. Dette innebærer at når bortimot hundre slike kjøretøyer er i virksomhet en lørdag-søndag, blir freden forstyrret av et intenst motorbulder i et område på 30–40000 kvadratkilometer. Da min venn en gang i vinter kom fram til en av Turistforeningens hytter, langt fra sivilisasjonen, kunne han telle 26 parkerte snøscootere utenfor. Og inne i stua pågikk en ølboksorgie av den typen som er et usvikelig kjennetegn på moderne svensk kultur.

Ølbokser er økonomisk vekst

Vattenfalls utbygging av våre vassdrag og innkjøp av snøscootere og ølbokser er imidlertid vesentlige elementer i virkeliggjøringen av den målsettingen som alle partier er rørende enige om: Stadig høyere materiell levestandard, stadig mer økonomisk vekst! Asfaltering av de siste fritt rennende vassdragene, hittil uregulert av byråkratene, er i likhet med innkjøp av snøscootere og tømning av ølbokser rent definisjonsmessig lik økonomisk vekst. Det må vi ha klart for oss.

Men økonomisk vekst er også noe annet. Det er for eksempel en stadig økning i samfunnets støynivå, både i byer og i den ennå gjenværende frie naturen. Det er også en stadig slitasje på den menneskelige naturen, slik den nå engang er konstruert i vårt nervesystem

Sosialstyrelsen har nylig publisert en verdifull undersøkelse som viser at hver annen svenske nå er utsatt for så store påkjenninger at han eller hun før eller senere vil få et psykisk sammenbrudd. Ved Århus universitets 50 års jubileum i høst ble det lagt fram en studie som viser at når bruttonasjonalproduktet stiger, så øker også en lang rekke tegn på psykiske lidelser. Når den økonomiske veksten øker, da øker også kriminalitet, selvmord, innlegging på sinnsykehus, åpen psykiatrisk behandling, forbruk av nervemidler, narkotikadødsfall, invalidepensjonering, alkoholforbruk og trafikkoffer. Den mest beskjedne slutning man kan trekke av dette, er at økt økonomisk

vekst ikke løser våre psykiske problemer, ikke skaper den «lykke» som gir oss indre fred og harmoni.

Det meget enkle og allmenne prinsipp vi kan fastslå er følgende: Jo mer den økonomiske veksten øker, desto større behov har menneskene for en fri, urørt og stille natur, men desto vanskeligere blir det å finne den.

Økt vekst – mer stress

Den økonomiske veksten innebærer mer støy, flere giftstoffer, mer stress, høyere arbeidstempo, kort sagt en hardere slitasje på den menneskelige naturen som har vokst fram i løpet av de 99,9 prosent av menneskenes historie da vi levde i den naturlige naturen. Dette gjør at vårt behov for avkobling vokser, noe økningen når det gjelder psykiske sykdommer klart viser.

Men samtidig innebærer økonomisk vekst også at stadig større og større deler av naturen asfalteres, bebygges, forgiftes, trafikkeres og legges under et konstant teppe av støy. Mulighetene for å finne et fredelig naturområde blir stadig mindre. Ikke engang i det innerste av Lappland finner man i dag fred for støyende snøscootere. I et intervju for en tid siden sa en av fuglespesialistene i Sveriges Radio at det er blitt nesten umulig å finne et sted i Sverige der man kan spille inn en ren fuglelåt uten motor- eller annen bakgrunnsstøy.

Naturen minker – naturbehovet øker

Behovet for natur øker, mulighetene for å finne den minker. Det er ikke til å undre seg over at dødeligheten som følge av stressykdommer er fordoblet i løpet av den siste generasjonen.

Jeg skal gjøre et enkelt forsøk på å koble disse sammenhengene til den teoretiske modellen som jeg har utarbeidet, blant annet i min «Lärobok för 80-tallet».

Menneskenes økonomiske utvikling kan ses på som en evig kamp mellom befolkningsekspløsjonen, forbruksekspløsjonen og den begrensede tilgangen på natur og råstoffer i naturen. Når folketallet øker eller når våre krav til høyere materiell levestandard øker, da øker også trykket på jordens begren-

sedet natur. Etter hvert vil summen av trykket fra befolknings- og forbruksekspløsjonen nå den grensen som naturen har satt. Det som da skjer er imidlertid at det grenseløse og samtidig grenseløst oppfinnsomme mennesket finner på noe som det tror det kan lure naturen med, det vil si ny teknikk. Det foreligger i dag undersøkelser som ganske klart viser at det var befolkningstrykket som skapte jordbruksteknikken for ca. 10000 år siden. Det var altså ikke det motsatte som var tilfellet, at det var jordbruksteknikken som først skapte mulighetene for økt befolkningsvekst.

Ny teknikk – økt befolkning

Når menneskene har funnet fram til en ny teknikk, vil denne tillate at menneskenes antall igjen kan øke, og at menneskenes materielle standard igjen kan stige. Men til slutt når man igjen den grensen som naturen, ved et gitt teknisk nivå, setter for fortsatt utvikling. Da må vi igjen ha mer og nyere teknikk, som muliggjør flere mennesker og høyere standard, som krever mer teknikk, som muliggjør flere mennesker og høyere standard osv. Dette er den sykliske utviklingen som har styrt oss de siste 10000 årene og som vi i dag står midt oppe i.

Menneskene kan imidlertid ikke lure naturen i det uendelige. Det som skjer på hvert trinn i denne utviklingskjeden

er at ytterligere en liten del av naturen ødelegges. Den økologiske katastrofe-problematikken som vi diskuterer så intens i dag har vært med oss under hele denne utviklingen. Til å begynne med sloss vi mot dyrene, som var våre konkurrenter om ressursene. I tidens løp har vi utryddet mengder av dyre- og plantearter. Nyere forskning viser at vi i dag, i økende tempo, utrydder stadig flere andre livsformer i naturen. Vi er nå blitt så mange, vi utnytter naturen så hardt og vi er kommet hverandre så nær, at menneskene i dag ikke konkurrerer med andre arter, men mot hverandre, og det som er igjen av natur. Men fremdeles gjør vi det på en måte som skritt for skritt ødelegger naturen. Se bare på Vattenfalls asfaltering, sementering og regulering av Lappland, skritt for skritt, inntil også Europas siste fri natur er totalt ødelagt.

Kamp om ørkener

Utviklingen er kommet langt. FN hadde i 1977 en konferanse om ørknes fremmarsj. Men knappheten på annen natur er kommet så langt at også ørkene må tas i bruk. I den amerikanske pressen har det i det siste vært en mengde artikler om hvordan forskjellige interesser, for eksempel militære, racerbaner, rakettforsøksstasjoner, sementindustrier og gruveselskaper har satt i gang en innbitt kamp om retten til å eksploatere de amerikanske ørkene. Hvert trinn i den økonomiske veksten, hvert nytt teknisk såkalt fremskritt, gjør at den natur som mennesket er skapt i og der det kan finne ro blir ytterligere ødelagt.

Til vi alle blir mangemillionærer

Hvor langt skal denne utviklingen gå?

Mitt svar på det spørsmålet, som må bli ren gjetning, er at den økonomiske veksten kan fortsette til vi alle blir mangemillionærer som lever i natur-omgivelser som minner om beduinenes sandørkner.

For å motivere dette svaret må jeg komplisere det bildet jeg har gitt og trekke inn menneskenes bevissthet og manglende evne til å tenke et ørlite

stykke utenfor sin egen tilværelse eller inn i fremtiden.

Vår bevissthet, det vil si vår hjerne, er for 99,9 prosents vedkommende formet i løpet av de 99,9 prosent av vår utviklingshistorie da vi levde i små grupper på 25–50 individer ute i naturen. Men de siste tusen årenes tekniske utvikling har gitt oss en teknikk som også har gjort det mulig for oss å bygge stadig større og større samfunn, stadig mer omfattende samfunnsinstitusjoner. Spørsmålet er om vår hjerne, som er trent i å tenke smått, er blitt liggende etter i denne utviklingen i retning av store samfunn, som ubetinget krever tenkning i stort.

I denne sammenheng er det to tendenser vi må ta hensyn til.

Klatrementaliten

Den første vil jeg kalle «klatrementaliteten». Den innebærer at menneskene ikke finner materiell tilfredsstillelse i et visst maksimum av inntekt, men i å klatre opp til et nivå som allerede er nådd av naboer og andre som det er naturlig å sammenligne seg med. For omkring 120 år siden skrev Johan Stuart Mill, liberalismens far, denne tankevekkende setningen: «Jeg forstår ikke at det kan være noen grunn til å gratulere når mennesker som *allerede er rikere enn noen behøver å være* fordobler sine muligheter til å konsumere ting som gir lite eller ikke noe, bortsett fra å åvære bevis på rikdom.... Det er bare i verdens underutviklede land at økt produksjon fremdeles er et viktig mål. Det som trengs i de mest utviklede, er en bedre økonomisk fordeling». Denne påstanden om at vi allerede er «rikere enn noen behøver å være» er som sagt 120 år gammel. Men det later ikke til at det svenske folket eller våre politikere ennå har fattet sannheten i den, til tross for at vi i BNP-termer er minst 15 ganger så rike i dag som i Mills tid.

Ny generasjon – høyere standard

Min hypotese er at vi med nåværende tendenser kommer til å ha fortsatt vekst i lang tid. Hver ny generasjon mener at den standard de er født til er helt naturlig og naturgitt, og de vil gjerne klatre i det minste litt

høyere opp. Og for hvert trinn kreves det at enda et vassdrag reguleres, at enda en vei bygges gjennom skogen, at enda en støykilde slippes løs i det som ikke lenger er stillhet, at enda en livsform utryddes. Sånn kan det fortsette lenge enda, om vi ikke endrer den nåværende økonomiske vekstpolitikken.

Vår tilpasningsevne

Den andre tendensen vi må ta hensyn til er menneskenes tilpasningsevne. Hver generasjon går ut fra at den naturen og det miljøet de er født i er fullkomment naturlig og naturgitt. Det fins voksne mennesker i New York som aldri har sett en stjernehimmel for bare neonreklamer – og som ikke savner den. Med total mangel på interesse leser våre egne barn den forrige generasjonens litterære skildringer av den stille og lune sommernattsskumringen. De forstår ikke hva det dreier seg om, og savner det heller ikke. De har utenbormotorer.

Derfor aksepterer de også enda et skritt i retning av ytterligere miljø- og naturødeleggelse. Litt mer av den slags ødeleggelser tåler de fleste. Og de som ikke tåler det blir slått ut etter darwinistiske regler, i våre dager ved hjelp av trafikkdød, kreft og stressykdommer. Vi kan fortsette lenge på denne måten.

Når man sammenstiller disse to ut-

viklingstendensene blir man litt skremt. Hver ny generasjon tar det som en selvfølge at den i det minste skal ha litt høyere nivå når det gjelder materielt leketøy. Men hver ny generasjon er også villig til å betale prisen i form av enda en liten ødeleggelse av natur. Politikerne har ikke mot til å gå mot denne utviklingen, ettersom forbud og restriksjoner betyr at de kan miste stemmer. Dessuten er det ikke ofte at politikere eller vanlige mennesker gjør noe forsøk på å se hvordan hele utviklingen samspiller mot det bilde jeg har gitt ovenfor – det vil si et bilde som viser hvordan vi som mange-millionærer kjører omkring på raske racerbaner ute i ørkenen, omgitt av husørkner, fabrikkørkner, sykehusørkner, sand- og asfaltørkner. Men noen stille, urørt, frisk og grønn natur, slik som vi i dag fremdeles kan finne den noen steder, det kommer vi ikke til å ha. Den økonomiske veksten, som alle strever etter, tillater ikke det. Skritt for skritt vil vi på den ene siden bli stadig rikere, mens vi på den andre siden skaper en stadig mer brutalt ødselig natur omkring oss.

La meg til slutt vende tilbake til min danske venn og Lappland.

Jeg vandret selv gjennom Padjelanta i sommer, for å finne fred for en stresset og plaget sjel. Til min skrekk oppdaget jeg at neste generasjons allmenne leketøy, sports- og småflyene, har spredt seg også dit opp. Den stillheten som jeg søkte ble brutt med jevne mellomrom.

Gamle og syke

Med den motiveringen at også gamle og syke skal kunne komme inn i fjellverdenen har de svenske politikerne gjort det mulig å åpne flyrute inn til Stalouloukta ved Virihaure, den sjøen som Dag Hammarskiöld kalte verdens vakreste. De flyene som går i denne ruta er i virkeligheten fulle av sterk, men lat ungdom som vil komme inn i hjertet av fjellet så raskt som mulig og ikke nærme seg det gjennom noen dagers vandring.

Ennå er det ikke så farlig. På ruten Stalouloukta-Kvikkjokk går det nå kanskje to fly i timen. Men ettersom de må fly både fram og tilbake betyr det at ødemarksvandreren som vil komme seg unna sivilisasjonens støy blir over-

fløyet – overstøyet – en gang hvert kvarter.

Jeg moret meg med å regne ut økningen i flyfrekvensen på denne strekningen, det vil si den økonomiske veksten som flyruten representerer. Det viste seg at den har vært 14 prosent årlig i de siste fem årene. Det betyr nokså nøyaktig en fordobling på disse fem årene, en firedobling på ti år, en åttedobling på femten år osv. Eller, sett fra fjellvandrers synspunkt, det innebærer at mens vi i dag blir overstøyet en gang i kvarteret, vil vi bli det en gang hvert åttende minutt i 1983, en gang hvert fjerde minutt i 1988, og allerede i 1990 vil vi være under et konstant teppe av støy. Men selvfølgelig kommer vi da ikke til å vandre i fjellet, ettersom den stillheten vi søker ikke lenger fins. Den økonomiske veksten, som har økt vårt behov for fred og stillhet, har fjernet den siste muligheten til å finne stille, fredelig natur. Dødeligheten av stressykdommer kommer til å øke enda raskere, politikerne kommer til å klage over voldsomme økninger på helsebudsjettene, og dermed raskt økende skattetrykk. Men ettersom politikere er maktmenn med elefanthud, kommer de ikke til å forstå noe. For deres bruttonasjonalprodukt vil jo stige. Men de utaknemlige menneskene vil fortsette å klage. De burde skamme seg!

Min danske kollega sier at det som irriterer ham mest av alt når det gjelder denne utviklingen i Sverige, er det enorme politiske hykleriet som de svenske politikerne praktiserer, sosialister så vel som borgerlige. I Norge, der det prates mindre, har politikerne hatt kraft til å forby både fly og snøscootere i store deler av fjellområdene.

Vakre ord...

Verdens første miljøvernkonferanse fant sted i Sverige. Vi elsker å gå ut i verden i forskjellige internasjonale fora, si vakre ord om betydningen av å verne natur og miljø, slå oss selv på brystet og peke på den laksen som nylig ble tatt i Stockholms strøm. Men å gjøre det nordmennene har gjort, det kan vi ikke. Og de fremragende naturvernfolkene som vi har hatt, de har vi behandlet på en måte som gir en pekepinn om hva ledende politikere egentlig tenker. Inga Thorsson, som har

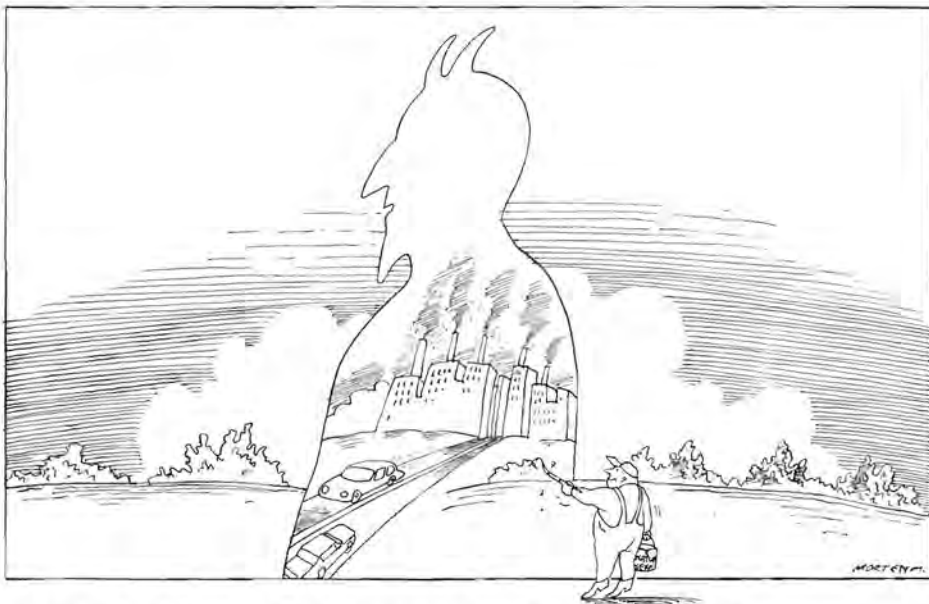
vært en av de drivende politiske kreftene bak hele verdens økologiske bevisstgjøring, fikk av sosialdemokratene ikke lov til å komme med i en regjering som forøvrig hadde nok av sekundære nuller.

Kai Curry-Lindahl, som på et tidlig tidspunkt utgav skrifter med advarsler mot den utviklingen som nå plager oss, han har vi eksportert til Afrika, til UNEP.

Byråkrater med elefanthud

Tilbake i Sverige har vi en samling elefanthudede byråkrater og politikere – det er snart den eneste typen elefanthud vi har igjen – sosialdemokrater så vel som borgerlige, som bestemmer vår utvikling, som tilber den moderne mammon i form av «økonomisk vekst» og som derfor er rørende enige om at på samme måten som veksten må fortsette, så må også støyen øke over alt, så må de mentale sykdommene øke og slå ut de svake, så må den fri og stille naturen gjøres stadig mer uoppnåelig, så må også Lapplands fjellvidder druknes og de få gjenværende vassdragene gjøres om til seiment- og asfaltørkner.

Om vi ikke sørger for å få nye og innsiktsfulle politikere, med større innsikt i og følelse for naturens balanse, vil dette bli menneskenes uungåelige skjebne.

VI MÅ STANSE RISENS HJERTE!

AV OLE J. KOBBE

Altaelven blir ødelagt. En lang og ak-selererende aksjon er over. Den brakte frem de vesentlige momenter i saken, men fikk 3/4 flertall mot seg i Stortinget. Nok en gang tapte fornuften for...?

I siste nummer av Norsk Natur oppfordrer Engan oss til å huske Orkla/Grana, og bedømme personer og partier ved valg etter deres konkrete naturvernarbeid den siste valgperioden. Det skal vi gjøre, og mange av oss har flere vassdrag å huske fra de siste 10 årene.

I samme blad forteller Arild Ådnem hvordan vi skal slå til for ikke selv å bli slått: analysere, finne risens hjerte, oppsøkte den drivende kraft for naturvernødeleggelsene og avsløre den. Det skal vi også gjøre.

Men skal vi det, må vi tåle det ubehagelige syn som de grunnleggende menneskelige og politiske realiteter i samfunnet vårt frembyr. For det er vondt å se så mye rendyrket egoisme, kortsynthet og materialisme som omgir oss. Folk flest kan ikke holde igjen på motekrav, lønnskrav, statusjag og overflødig luksus så lenge som et år. Og vi kan slett ikke tenke oss å gå 10 år tilbake i levestandard, for i 1968 var det jo bare armoda!? En prosent i

u-hjelp synes farlig mye når vi selv har så «vanskelig» for å klare oss. Og hvorfor i all verden skal vi spare ressurser til etterkommerne våre, når vi kan tjene på dem alt nå? Nei, i disse usikre tider får vi nok bare henge i og bygge ut!

Slik tenker vi oftest, når ikke erklæringer skal avgies på trykk. Det er en vakker blanding av kapitalisme og sosialisme vi har drevet frem, og den kan vel best kalles for *materialisme*. Vi er materialister og stemmer på materialist-partiene, Høyre og Arbeiderpartiet med over 2/3 flertall. Så vi har ærlig fortjent de representanter vi har fått!

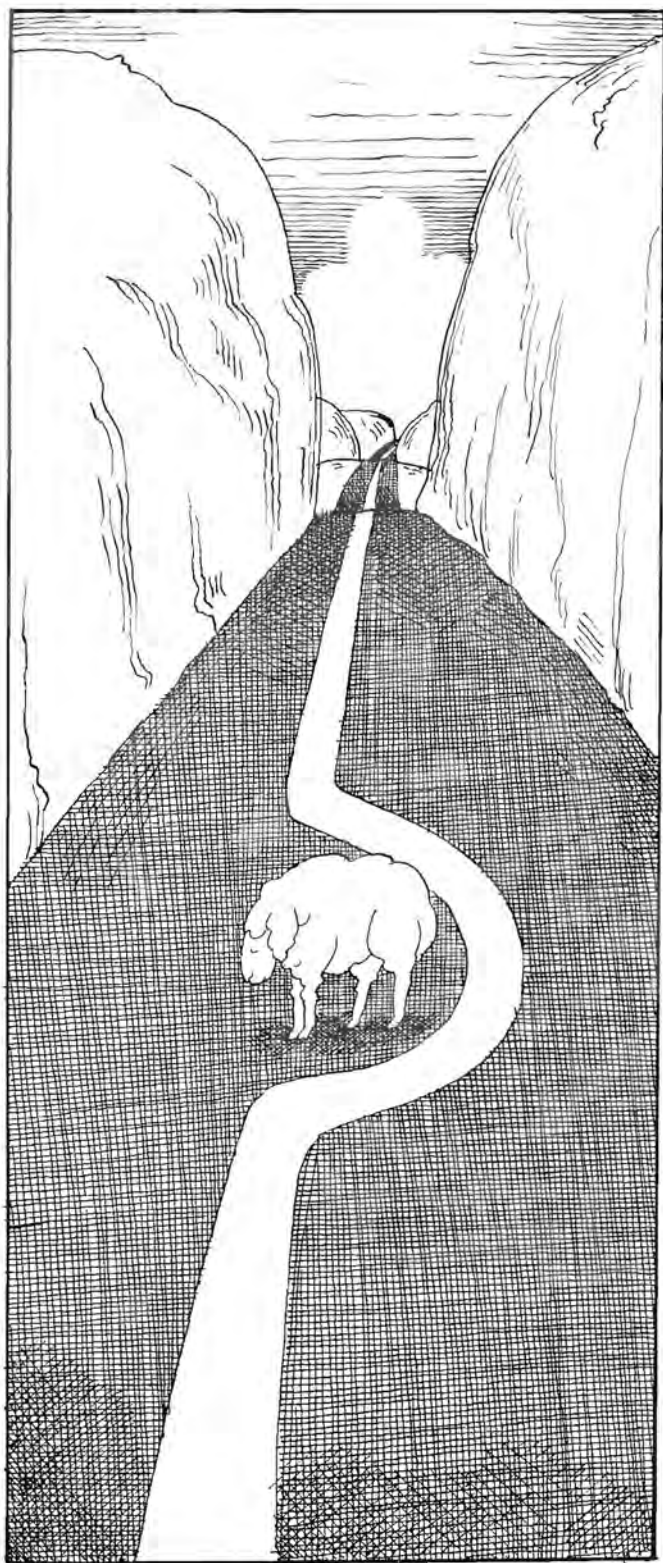
EF-saken burde ha lært oss noe, både selve kampen og det som har skjedd etterpå. Men vi lærte visst lite og faller for materialistenes løfter om en større velstand vi ikke trenger. Og akkurat som tippekampene på lørdagene, liker vi de uinteressante duellene mellom Høyre og Ap om fordelingen av velstanden. Og materialistpartienes politikere, med fastlåste verdinormer fra 30-40-50-årene, lar seg ikke rokke av nye tanker og problemstillinger. Gjennom sine partiers grundige skoleing i ungdomslag, partilag og kraftlag, er de enda mer enn den vanlige velger fastlåst i slagord som «Det hvite

kull, Norges gull». Liksom sine partier er de rendyrkede materialister om hvem det i sannhet kan sies: Du overbeviser dem aldri, du kan bare overleve dem.

Slik er den politiske verden rundt oss. Materialismen er risens hjerte, og det banker for usikker oljeboring, ødeleggende vannkraftutbygging, nedbygging av dyrkbar mark, tvilsomme koplingshandler knyttet til u-hjelpen, større avhengighet av bilindustrien og økende sentralisering og byråkratisering. Ser vi dette, må vi i sannhetens navn erkjenne at en stemme for materialistpartiene er en stemme mot naturvern. Om Naturvernforbundet ikke kan si dette tydeligere enn Engan sa det i Norsk Natur, fordi man frykter indre strid og avskalling, er det hver enkelt sin plikt å gjøre det klart for oss selv og alle våre bekjente. Dette arbeidet, med oss selv og våre omgivelser, er det mest virkningsfulle vi kan gjøre nå. Aksjonene for de enkelte vassdrag kan vi spare oss, om ikke arbeidslysten er påtrengende. Veig og Dagali blir de eneste fredninger vi kan håpe på av det sittende Storting, og det håpet har vi bare fordi fru Brundtland plasserte sin stilling i riktig vektskål og såvidt vippet den ned. Veig og Dagali blir nå materialistenes alibi når de resten av sesjonen sier ja til hvert eneste utbyggingsforslag vasstaristene kan klare å fremme. Dette vil skje enten vi trenger elektrisiteten eller ikke i kommende tiår, så vi kan like godt spare oss anstrengelsene for å påvirke dem.

Slutter vi å legge frem de gamle og overhørte argumentene våre for vern og forsiktig utbygging, mister kanskje den skinnendemokratiske beslutningsprosessen vi har vært ubetalte statister i, noe av sin tilslørende effekt også. I beste fall kan noen av vasstaristene og materialistene savne den lovbestemte belysning av sakene fra naturvernssynspunkt. Da først er det håp om at de setter seg inn i vårt standpunkt og gir våre meninger en sjanse i Stortinget.

Men la meg nå ikke drømme meg helt bort. Det er ikke mye grunn til optimisme. Materialistene behersker massemedia og store statsmidler og vil nok vite å vegre seg mot anslag fra en så liten gruppe som vår. Så risens hjerte blir ikke lett å stanse! Men prøve må vi!? ✱

Myke trafikanter – grunntrafikanter?

AV N. BORCHGREVINK

Tegn. av Morten M. Kristiansen

Dagens trafikanter kan deles i tre grupper. Først – etter dagens verdinormer – kommer bilistene. Så kommer kollektivtrafikantene. Og sist har vi «den tredje gruppe»: fotgjengere, syklist, sparkister, barnevogntrillere, trillebagtrillere, kjelketrekkere og skiløpere. Til denne gruppe hører også invalide stoltrillere som ofte viser en imponerende evne til å ta seg frem på egen «maskin». Jeg tar hatten av for dem.

Det er denne gruppe det gjelder her. hva skal vi kalle den? Terminologi er viktig. Ord kan si meget – og de kan si lite. Ord kan beskrive en hel situasjon – eller deler av den. Ord kan inneholde et program – men ord kan også lede oppmerksomheten bort fra det vesentlige.

Vår gruppe kalles gjerne de *bløte* eller nå heller de *myke trafikanter*. Det er et usedvanlig lite velvalgt begrep. Det sier noget om denne gruppe – men svært lite. Det formidler intet program – eller bare en del av det. *Myke trafikanter* skaper ikke de ønskelige assosiasjoner med *myke livsverdier* – det sier intet om gruppens berettigelse eller funksjon – det beskriver bare denne gruppens *kollisjonsudugelighet* overfor lakk og hestekrefter. Hår i suppa for bilisten når de ikke skvetter fort nok ut i grøften – langs veier uten fortaut.

Og allikevel er denne gruppen vår største trafikantgruppe. Den omfatter ikke bare dem som ikke bruker bil eller buss, den omfatter også bilisten på vei fra parkeringsplassen og busstrafikanten på vei til bussen. Den omfatter bilistens og busspassasjerens barn på vei til skolen, og deres koner på vei til butikken, for dem som ennå ikke har fått to biler i familien.

Og dog er denne vår største trafikantgruppe trafikkens pariakaste. I Norsk Veiplan I eksisterte den overhodet ikke. Allikevel bidrar denne gruppe med hundrevis av dødsfall og tusenvis av skadete pr. år.

Hva skyldes dette misforhold? Trolig en nesegrus beundring for teknikken og «fremskrittet». Vår gruppe teller lite i nasjonalregnskapet slik det føres, på tross av at vi sparer valuta og krever små investeringer sammenlignet med bilen.

Hva bør vi kalle oss? Vi bør kalle oss *grunntrafikanter*. Og det bør andre kalle oss også. Vi er ikke bare den

Over til neste side →

VEGKANTEN

– et lite påaktet kulturfenomen

AV RØYNE KYLLINGSTAD

Tegn. av Morten M. Kristiansen

Det hender iblant at jeg bruker sykkel i stedet for bil. Og lover meg sjøl hver eneste gang at det skal bli mer av det. Hva medfødt latskap sørger for at det ikke blir, men det er en annen sak. For stort sett er våre fylkesveger, ja mang en riksveg med, temmelig fredelige å ferdes på. Man får tid til å se seg om. Merker at kroppen har godt av litt trim, og får jammen tid til en prat med en og annen fotgjenger. (Noen finnes ennå!) Det er både trivelig og ikke minst: lærerikt for en yrkesplanlegger.

Men utover å anbefale metoden også for vegkontorets egne planleggere, skal jeg ikke belemre leserne mer med dette.

Det var egentlig en gammel dame som var årsaken til at jeg nå griper pennen fatt. Damen gikk langs vegkanten og plukket blomster. Ja, riktig: blomster. Jeg slet meg oppover en bakke, trillende på før omtalte sykkel, og speidet etter et påskudd til en kvilestopp. Så jeg modererte tempoet mot null og sendte avgårde en bemerkning

om at buketten var nydelig, som sant var. Hun smilte tilbake: – «Ja ikke sant?» og så fortsetter hun med en liten betraktning over at det er blitt så lite med markblomster nå. – «Det er snart bare langs væga det er att noen – ja når'n ser bort i fra smørblomstra i nedlagte hamninger da...»

Og det stemmer faktisk. Moderne jord- og skogbruk er på mange måter blomsterfiendtlig. Særlig gjelder det naturengene som «beprydes av blom-mor tusen slag», for å sitere salig Bellman (Carl Michael, 1740 -95). Enten er de nedgrodd, eller helst: tilplantet med skog eller oppdyrket. Det gir økt avkastning i skog- og jordbruk og er for såvidt en velsignelse. Men, sammen med nyere og mer intensive driftsmetoder, er resultatet som mitt vegbekjentskap sier, at det har minnet merkbart med markblomster.

Myke trafikanter...

største trafikantgruppe, vi er også den *opprinnelige* trafikantgruppe. Vi har eksistert i 10000 år, lenge før bilen ble oppfunnet. Og vi vil eksistere i fremtiden – lenge etter at dagens bilisme er blitt en parentes, et kortvarig feilskjær i menneskehetens historie.

Skal vi tro at dette misforhold skyldes selve betegnelsen? *Myke trafikanter* får idag riktignok noget mer oppmerksomhet, noget mer av bevilgningene enn før. Men foreløpig er dette rent preventivt og negativt. Trafikkofre lønner seg ikke. Så langt så bra. Men perspektivene bør bli videre.

Grunntrafikanten er samfunnsnyttig, han er energioekonomisk, han skaper ikke støy, han forurensar ikke, han krever små arealer og små investeringer sammenlignet med bilisten, og han sparer valuta. Grunntrafikanten bidrar til sin egen helse og han sender ikke andre til sykehuset eller i graven; grunntrafikanten er derfor *lønnsom*. Allikevel er investeringene til fordel for grunntrafikantene omvendt proporsjonale med denne gruppes tallrikhet og samfunnsnytte.

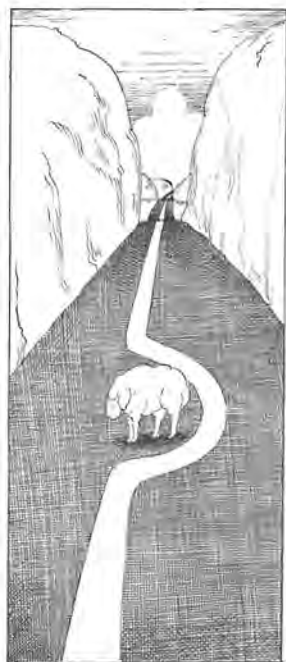
Myke trafikanter er et begrep på bilismens premisser. *Grunntrafikanter* er et begrep på våre egne premisser. La oss slippe å være *myke trafikanter* – det er negativt og apologetisk: unnskyld at jeg lever! Den *myke trafikant* ber om barmhjertighet, *grunntrafikanten* krever sin rett. Og vi er så mange, og så samfunnsnyttige, at vi har rett til å kreve vår rett!

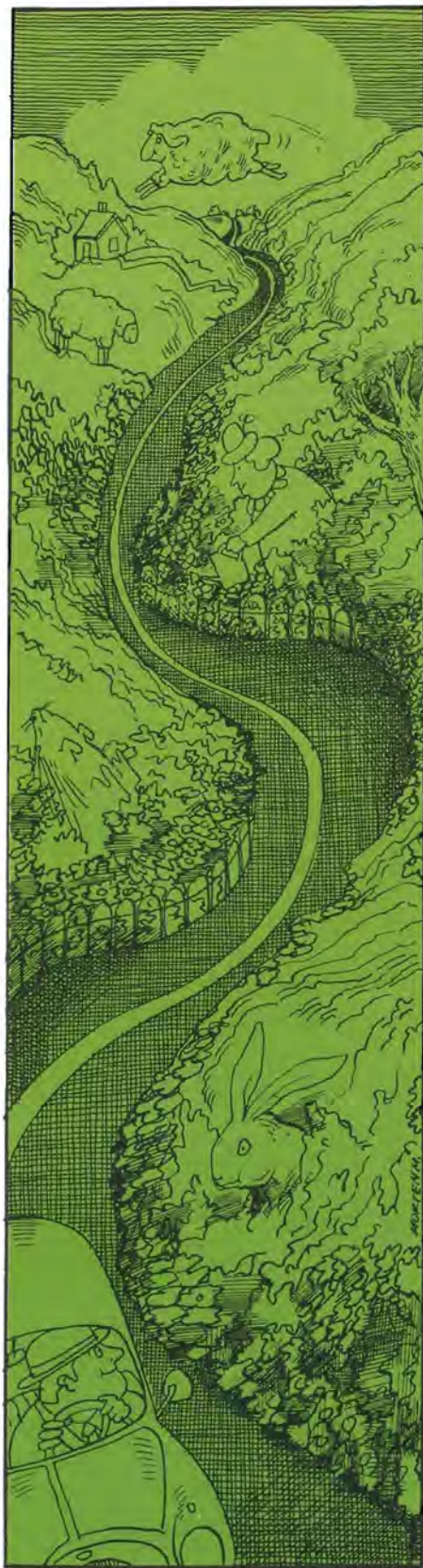

Men ennå blomstrer vegkantene!

Da gjenstår vegkantenes plantesamfunn som viktigere enn noen sinne. De er nødvendigvis randsoner og får derfor en betydelig artsrikdom. Kravet til trafiksikkerhet tillater ikke at de får gro ned i buskas. Rydding kan ikke skje med de tradisjonsrike metoder lja og mule. Ljaen blir for dyr og dyra blir ihjelkjørt. Giftsprøytning blir billigst – men hu! så stygt. Trolig betenkelig også økologisk sett.

Da er det man takker for dette merkelige insektsliknende monstremann av og til ser rusle langs vegkanten og kutter busker og overvokst gras og urter. For å bedre siktforholdene, ja vel. Men samtidig sørger denne maski-

nelle blomster-Ole for å bevare en artsrik flora av markblomster.

Jeg ser selvfølgelig fra min sykkel at vegetasjonen langs enkelte sterkt trafikkerte strekninger, langt fra er noen fryd for øyet. Møkkete og til dels forkrøplet av søppel og gift. Men ellers: – rundt i vårt vidstrakte land går barn og voksne og plukker blomster i vegkan-ten.

Vegen er mer enn trafikkinstrument, den er bygdas offentlige rom

Den vanlige bilist tenker kanskje ikke over det. Det går for fort for ham. Men barn ferdes her. De plukker blomster til «frøken» og til mor. Gamle pensjonister rusler her. Og for den saks skyld ett og annet forelsket par og en mor med barnevogn... *Vegen er nemlig bygdas eneste offentlige rom.* Derfor betyr den mer for bygdefolk enn de fleste er klar over. Ja, egentlig tenker de vel ikke over det selv heller. Drømmen er for de fleste fortsatt bil og ikke blomster. Men det er der likevel....

Som Ingeborg Refling Hagen lar den døende utvandrer si det i det betagende diktet «Jeg vil hemat»:

«Jeg *lyt* hem til gamlelandet for å dø
Jeg vil bæres ned gutua
fra tunet vårt heme,
lesses varlig oppå kjerra
til Johan og Per.
Jeg vil kjøres som gravbrud på
landevegen der.
Å du søster! Slike vegar *finnes* itte
her!

Langs gutu, sti og kongsveg er det
dype blomstergrofter,
der veks smørblom og balblom i
frodige kjerr.

Og på mosegrodde steingar'
blomstrer nypetorn,
veks det renfang, veks det bring og
villripsbær.

Å du søster! Slike vegar *finnes* itte
her!

Det er klokkeklang og brudeferd
langs mitt lands landeveger.
Slik er mitt lands landeveger.

Eventyrets landeveger.»

Jo, det er sannelig vel anvendte skattepenger å bruke dyre maskiner framfor billig gift. Det gir grøftekantens blomster fortsatt livsrom. ❀

Meningsmålinger på løpende bånd

KOMPAKT OPPSLUTNING OM VEIG OG DAGALI

I en sending i programposten «Ekko» kort etter at meningsmålingen om Hardangervidda var offentliggjort (se lederen i Norsk Natur nr. 6-1978), uttalte meningsmålingseksperten, professor Henry Valen, at spesielt ett av spørsmålene var ledende.

På denne bakgrunn satte SRN i verk en ny meningsmåling med det aktuelle spørsmålet formulert slik professor Valen ønsket det. Denne meningsmålingen ble utført av Norges Markedsdata, som også sto ansvarlig for den opprinnelige meningsmålingen. Omtrent på samme tid gjennomførte også Norsk Opinionsinstitutt, på eget initiativ, en tilsvarende meningsmåling. Det samlede resultat ble en klar bekreftelse av at den første meningsmålingen gav et riktig bilde av folks oppfatning av problemene i forbindelse med vern av Hardangervidda og vassdragene der. De tre undersøkelsene gav henholdsvis 18, 25 og 23 prosent for utbygging av Veig og Dagali, og 48, 55 og 51 prosent *mot* utbygging.

Dermed skulle det være fastslått at ønsket om å verne disse vassdragene er helt dominerende i det norske folk.

Naturvern i andre land

Til trærnes omfavnelse

Befolkningen i den nordligste delen av India, i skråningene opp mot Himalaya, har satt i gang en effektiv ikke-volds-aksjon for å redde skogen, som nå trues av industriell rovdrift, blant annet med det resultat at flomtruselen er overhengende. Metoden landsbyboerne nå bruker er å omfavne trærne og klamre seg til stammene når hoggerne nærmer seg.

Denne organiserte skogvernaksjonen, som går under navnet *Chipko Andolan* (Bevegelsen til trærnes omfavnelse), har pågått i fem år og ble satt i gang etter en alvorlig skadeflom. Alaknandaelva, som er en av de store beilvene til Ganges, gikk over sine bredder og mange mennesker og hundrevis av husdyr omkom i flommen. En hel åsside gled ut i elva, som på sine steder steg med 15 meter over normal vannstand, og slammet hopet seg opp i Øvre Gangeskanalen omkring 200 kilometer nedenfor, med det resultat at jordbruket i Uttar Pradesh fikk en knekk på grunn av manglende vanning.

For lokalbefolkningen var dette en hardhendt bekreftelse på noe de hadde visst før – at deres liv og virksomhet er nøye forbundet med og avhengig av

skogen. Når det ikke lenger fins noen skog som kan magasinere monsunregnet, må resultatet bli flom, erosjon og jordødeleggelse. Et annet resultat er at småelver og bekker tørker ut i løpet av få måneder etter monsunen, med den følge at folk i mange landsbyer må gå stadig lenger for å finne vann og ved. Men for de store skogindustrielskapene øker pengelommen i takt med vannflommen, så lenge det varer.

Også når det gjelder å reise ny skog i landskapsruinen som skogindustrien har etterlatt seg, har den lokale bevegelsen tatt saken i egne hender. De har satt i gang et storstilet skogplantingsprogram på frivillig basis.

Milliarder av blyhagl

I Sverige har en funnet ut at det hvert år spres 7 milliarder blyhagl over landet. Det tilsvarer omkring 1190 tonn bly, et tall som gjør haglene til en hard konkurrent for biltrafikken når det gjelder innsats til blyforgiftningens fremme.

Haglene spres ikke jevnt, men konsentreres omkring baner for lerdueskyting, og innsjøer der det drives intens jakt på svømmefugler. I USA har man funnet ut at opptil 20 000 ender er døde av blyforgiftning på store raste- og overvintingsplasser, og man regner med at omkring 4 prosent av alle ender i USA lir blydøden. På denne bakgrunn er det i Sverige satt i gang en undersøkelse med sikte på å finne ut hvilken virkning blyhaglene kan ha på bestanden av vade- og svømmefugler der. Sju lokaliteter er undersøkt. Og i fem av dem fant man ender som hadde blyhagl i magen. Rekorden var en and som hadde slukt 62 hagl. Men i visse tilfelle kan ett eneste hagl være nok til å skape dødelig forgiftning.

Bær for millioner

Hvert år høstes det i Finland ville bær og sopp til en verdi av bortimot 300 millioner kroner, i følge en artikkel i det finske naturvernforbundets tidskrift «Suomen Luonto». Dette innebærer at det årlig sankes sopp og bær til en verdi som tilsvarer 5% av den årlig produksjonen av trevirke. En del verdifulle bærsorter vokser på myrer der skogproduksjonen er ytterst beskjedent. Grøfting av den slags myrer er derfor uklok politikk.

Tørrfuruas liv etter døden

Ikke alltid starter nedbrytningen av et tre like etter døden. Særlig bærtrær, først og fremst furu, kan bli stående lenge, i noen tilfelle mer enn hundre år. Eik er også blant de treslagene som på denne måten så å si kan ha et liv etter døden. På grunnlag av erfaringer fra finsk Lappland opplyses det i en artikkel i det finske naturvernforbundets tidskrift følgende om tørrfuruas utvikling:

I løpet av de første tre årene etter treets død faller nålene av. Etter 10–15 år er også små grener falt av. Når furua har vært død i 18–22 år er også barken borte. Men den fine, sølvgrå fargen får tørrfurustammen først etter 35–40 år.

Disse avsa dommen over ALTA

Listen nedenfor presenterer de 90 stortingsrepresentantene som nektet å redde Alta-Kautokeinovassdraget – som stemte ja til utbygging under stortingsbehandlingen.

Tabellen nederst på siden gir – til ettertanke – en oversikt over partienes stilling til denne utbyggingssaken.

Osmund Faremo A
Astrid Gjertsen H
Thor Lund A
Engly Lie A
Tore Austad H
Toralf Westermoen Kr.F.
Odd Lien A
Gro Hillestad Thune A
Thor-Eirik Gulbrandsen A
Rolf Presthus H
Helen Bøsterud A
Svein Morgenlien A
Aase Moløkken A
Hallgrim Berg H
Martin Kolberg A
Kirsti Grøndahl A
Hans E. Strand H
Olav Øen A
Valter Gabrielsen A
Per A. Utsi A
Thor Listau H
Arvid Nyberg A
Else Bakke A

Sigbjørn Johnsen A
Kjell Borgen A
Christian Erlandsen H
Odd Rusten A
Harry Hansen A
Sverre L. Mo Kr.F.
Ole Arvid Lysø A
Aksel Fossen A
Håkon Randal H
Georg Jacobsen A
Arne Skauge H
Erling Løseth A
Ragnhild Holsen A
Arve Berg A
Oddbjørn Langlo H
Mary Eide A
Målfrid Longva A
Anders Talleraas H
Håkon Kyllingmark H
Per Karstensen A
Gudmund Grytøyr A
Liv Andersen A
Rolf Furuseth A

Kristine Rusten A
Harald U. Lied H
Åge Hovengen A
Trygve Bratteli A
Kåre Willoch H
Reiulf Steen A
Thorbjørn Berntsen A
Ingrid Eide A
Einar Førde A
Per Ditlev-Simonsen H
Sissel Rønbeck A
Ivar Ødegaard A
Gunnar Berge A
Kristin Lønningdal H
Aud Haukland A
Claus Egil Feyling H
Gunn Vigdis Olsen-Hagen A
Marit Løvig H
Hans Frette A
Kåre Øvregard A
Lars Lefdal H
Finn Kristensen A
Torstein Tynning H

Kjell Bohlin A
Asbjørn Sjøthun A
Arnliot Norwich H
Guttorm Hansen A
Inger Lise Gjerv A
Gunnar Vada H
Johnny Stenberg A
Liv Aasen A
Roald Bye A
Kjell Helland A
Gunnvor Schnitler H
Rolf Fjeldvær A
Jostein Berntsen A
Odd Vattekar H
Petter Furberg A
Thor Knudsen H
Karen Sogn H
Ingvar Bakken A
Arvid Johanson A
Liv Stubberud A
Stortingspresidenten
(Svenn Stray) H

	Antall representanter til stede	Fremmøteprosent	Antall stemmer for utbygging	Antall stemmer mot utbygging	Prosent for utbygging av avgitte stemmer
A	62 av 76	81,5	61	1	98,4
H	29 av 41	70,7	27	2	93,2
Kr.F.	22 av 22	100	2	20	9,1
Sp.	9 av 12	75	0	9	0
V	2 av 2	100	0	2	0
SV	2 av 2	100	0	2	0

Null-natur kring heimen blir antifriflufsliv i fjellet.

GRENSEOPPGANG I SKI-IDROTTE

Om idrott på avvegar og naturlig skiidrott

TEKST OG BILETE AV INGE LIEN

Eg går berre på sjølv laga ski. Vel, det er unntak: Dei sjølv laga skia ser ikkje ut som andre ski, og slikt provoserar folk. Eg provoserar ikkje i hytt og ver. Difor har eg eit lager med fabrikk laga treski å ty til når eg skal ut blandt ukjende folk. Lageret vil halde ein mannsalder etter at skikonserna har gått heilt over til plastikk. Seinast i fjor kjøpte eg eit par nesten ubrukte fjellski med stålkantar på loppemarknad i Drammen for femten kroner.

Eg held meg unna det uniformerte motespjåket i alle plastikkens fargar og utfartsløypene der plastikk-skia hylar. Dei maskinpreparerte spora er som messer for demonstrasjon av kjøpekraft, fulle av moteslavar. Møt der med grå vadmålsbrok, kvit vindjakke, heimelaga ski og anna utstyr som har stått si prøve i fri natur, og du kjenner deg som sirkusklovn. Det er ikkje mitt kall.

Eg går ikkje så mykje utanom skogsløypene heller. Kjenner meg som inn-trengjar på skogsdyras grunn. Dei har ingen annan heim, og må få vera i ro om vinteren. Det er mogleg at menneska også har rett til å ferdast i skogen. Men vi er som feite velstandsbik-

kjer som skal sleppast ut på trim. Rådyra stakkar, har ikkje fulle matfat å vende attende til etter ein springmarsj i snøen. Det blir ulik konkurranse, for å tale i tevlarspråket.

I fjellet er eg berre ein tur eller to kvar vinter, og eit par ekstra turar når eg driv med kurs. Eg kjende oftare trong for å reise til fjells den vanda eg sleit gatene i hovudstaden, og levde enda meir i ubalanse med naturen til dagleg.

Nå bur eg i ei fjellbygd, og med dei snømengdene som har vore, har eg måtta bruke ski når klesvasken skulle ut. Elles blir det av og til ein skitur over jorda som lokkar frå stoveglaset. Med heimelaga ski på snø som er komen frå skyene og finplassert av vinden, utan å vera tilstampa av maskiner. Det er rikt å kunne spenne på seg skia utanfor døra der ein bur, få brøyte låma sjølv, klive over skigardar og smøye seg fram under nedbøygd tre-stomnar. Drive i geilar og brattheng til låra hardnar. Ein rekk gjerne ein liten tur før det blir altfor myrkt. Borna her talar ikkje om naturen som noko friskt og rett. Dei berre opplever han slik! Dei opplever han som sin.

Tekniksk sett er treskia gode nok. Men verdimeisig og kulturelt held ikkje plastikk-skia mål.

Det er tragikomisk å gå i sportsbutikken. Ein gong spela eg pengesterk ung mann som skulle feire jula i fjellet. Måtte difor ha nytt skiutstyr, og lurte på kva som var best. Gjekk frå butikk til butikk og fekk stadfesta det ei studentgruppe tidlegare hadde røynt: 9 av 11 sportshandlarar «anbefalte» plastikk-ski *til fjellbruk!* Eitt av argumenta var at alle folk nå ville ha plastikk-ski.

Sportshandlarane talar om det folk vil ha, og meiner det dei vil selje. Eg har høyrt salsfolk eg personleg kjenner, som har vedgått at folk gjerne kjøper dyrare sportsutstyr dersom dei blir overtydde om at dei dermed får kvalitet. Og det alle folk kjøper, det må jo vera kvalitet! Truleg har prisen meir å seia for seljaren enn for kunden, og i såfall kan den høge prisen på plastikk-ski i høve til treski, i seg sjølv ha verka til å utbreie plastikk-moten!

Diskusjonen om kva som er best av treski eller plastikk-ski, er lite interessant så lenge det berre er tale om tekniske eigenskapar ved skia. Dei hadde vel stor nok fart dei langrennarane som dreiv på før 1970 medan treskia rådde grunnen. Det var minst like mykje oppstyr kring vinnartidene den gongen som nå. Eg høyrdde aldri at treskia var ein hemmande faktor for nasjonal-sjåvinisma og dyrkinga av einaren. Og truleg gjekk like mange folk på ski den gongen som nå.

Men plastikk-ski er ei av mange ytringar i vår kultur som fysisk og mentalt er med på å auke kløfta mellom menneske og natur. Heller ikkje moderne treski blir laga for å taka seg fram i snølandskapet slik det er. Det er fartskapplau i maskinstampa trokksnø produsentane mest har i tankane. Men materialet i treskia gjev i alle fall ei kjensle av noko ekte og naturgjeve, eit levande materiale som knyter livsoppfatninga til naturen.

Treski betyr ikkje det same som å gå med svære klabbar under skia. Men treski *kan* lære ein noko om tilhøvet mellom naturmaterialet tre og kram snø, og korleis ein bør te seg.

Å produsere, selje og bruke plastikk-ski er politisk aktivisme i langt større grad enn å gjera det same med

treski. Da alierar ein seg med dei kraftige maskinkreftene som aukar kløfta mellom menneske og natur, og som bønlaust vil føre menneska ut i det absurde. Dei politiske aktivistane bak sportshandlardiskane, i utviklingslaboratoria i skifabrikkane og dei levande reklamemonstera i skiløypene, dei skiftar suverent ut ein heil treski-tradisjon med kunstigt og daudt materiale som gjer det enda vanskelegare for menneska å forstå kva det vil seia å vera menneske i natursamanhengen. Snart er det berre kunstsnø på sommarløyper som manglar før menneskelivet er gjort heilt syntetisk. Snart kan vel ikkje folk tenkje seg skigonge utan luftputer under skia, elektrisk ljøs i maskinsporet og plastikk-kuppel over Jotunheimen med høgfjellssol i taket. Dersom vi i nokon grad kan tale om politisk nøytralitet, må det vera å halde fleire valretningar opne, til dømes for eit liv nær natur. Det er ein illusjon å tru at ein syntetisk gjennomsyra kultur vil ha slike valvoner. Alternativet for ein slik kultur er undergang.

Mange sportsfolk, ikkje minst sportshandlarar, legg vekt på at born og ungdom må få oppleve skiglede gjennom lett og funksjonelt utstyr. Stakkars ungar som før i tida måtte gå med svære klabbar under treskia, for ikkje å tenkje på den gongen dei måtte gå med breie, gamaldagse ski. Blir det sagt.

Dermed skulle altså ei vidare utvikling av plastikkvarer og annan høgt teknologi i sportssektoren føre til stendig meir skiglede! Det er da interessant å høyre lærarar frå ulike kantar som lurar på grunnen når sume elevar i dag knapt stiller med ski på årets skidag! Har den allmenne interessa for skileik i barne- og ungdomsmiljøa minka i takt med utviklinga av lette spor-ski og anna spesialutstyr? Og i takt med auken i dei offentlege tilskota som blir sprøytta inn i ljosløyper, hoppstativ og anna naturøying?

Offentlege tilskot til idrottsanlegg er destruktiv pengebruk og anti-friluftsliv

Viktigare enn utstyr og anlegg er nok dei måla vi stiller opp for dei unge. Allsidige og lite spesialiserte ski vil

sjølvstøtt kunne bli oppfatta som annanrangs i innsnevra fartstevlingar og langdryge rekreasjonsturar saman med dei vaksne. Ingenting av dette er naturleg for born.

Leik på jorde, løkker og i naturen slik han er, gjev grunnlag for samskapning og konfliktløysing blandt dei unge, og dette er viktigare enn meter gange pr. tidseining. Dertil gjev det rørsleglede og ikkje rørslehat. Det bør vera ein barnerett å få vekse opp slik at ein kan drive i naturen jamnleg, utan å vera avhengig av oppbrot frå heimen og bil og bagasje for å kunne gjera det. Denne sida ved bustadplanlegginga er viktigare enn parkeringsplassar og kostbare idrottsanlegg som er så fine og ferdige at alt ein gjer utanom spesialtrening må bli hærverk. Og det er viktigare for dei unge å få oppleve myrke og kjenne seg små under stjernene, enn å gange etter skituppene akkurat om kvelden i kunstljøs på tvers av naturrytmene. I staden for å bruke offentlege idrottsmidlar til destruktiv omforming av naturen, burde dei brukast til å verne opphavsnaturen kring heimane, slik at han kan få ligge der som ei utfordring til barnesinnet også i framtida.

Eit mykje nytta argument for tilrettelegging av naturen, er at det vil få fleire til å bruke han. Lat oss heller seia at det i fyrste omgang kan *få fleire ut*. På den hi sida er det ikkje sjølvstøtt at dette vil få fleire til å like naturen slik han er. Tvert i mot kan stendig fleire koma til å like tilrettelagd natur på kostnad av talet på folk som vil like fri natur.

Det viktigaste ved friluftslivet er å venje folk til å like naturen slik han er. Sportsliv i tilrettelagd natur er difor anti-friluftsliv.

Det er ikkje naturen som må opnast for menneska, men menneska som må opnast for naturen

Mange tykker det er keitt og leitt og lite morro å stå på ski ned ei bjørkeli på bristande brotskare utan løype. Eg har sett heile kurs av kroppsvingslærarar som blir slitne i okla og går over ende

alt i eitt. Så skuldar ein på det vanskelege føret.

Det er likevel feil å seia at brotføret er vanskeleg skiføre. Vansken avheng av kor vande vi er med å gå på ski under slike tilhøve. Vi seier ikkje det er vanskeleg å gå eller sykle eller springe, enda det kan vera vanskeleg å lære. Dette er vi vande med.

Det er klart at menneske som sjeldan eller aldri fekk høve til å taka seg ned ei bjørkeli på brotføre i oppveksten, vil tykja det er vanskeleg, medan dei vil setja meir pris på ei hálke-løype som dei er meir vande med.

Det er og slik at aktivitetar vi byrjar med i ung alder, har lettare for å bli varige interesser enn dei vi byrjar med seinare. Skal så foreldre og skular leie born og ungdom til å bli vande med og like tilrettelagd natur, eller *naturen slik han er*?

Idrott på avvegar og naturleg skiidrott

I eit vidare perspektiv tykkast dagens produktutvikling (produkt-avvikling) på skisektoren vera meningslaus. Tida er inne til å gjera ein grenseoppgang i idrotten. Ordet skiidrott må ikkje bli innsnevra til einast å bety løyping med spor-ski og andre spesialski på maskinstampa snø. Dette, som eg kallar ski-

Kva framtid blir borna oppfostra til?

sport eller friluftsport, kan like gjerne vera idrott på avvegar. Difor er det ikkje nok å fremje større bredde i idrotten i den forstand at fleire må ut i maskinspora.

Vi kan drive skiidrott sjølv om vi ikkje innskrenkar utfoldinga med internasjonale regelverk, utan massemedia og tilskodarar, utan spesialisering og konkurranse, sylvstaup og persondyrking, og utan maskiner foran skituppene. Tek ein burt alt dette, står vi att med ein utvida idrott som eg kallar naturleg skiidrott. Det er viktigare å øve dei unge opp til dette enn å lage spesialiserte farts-fantom på kunstbane av dei.

Naturleg skiidrott set opp allsidige fysiske eigenskapar og kroppsglede i staden for spesialisert (ubalansert!) vidareutvikling av den evna ein alt har mest av. Han set opp evne til å støtte medmenneske i staden for dominerande sjølvsentring. Her er det ikkje alle mot alle, men alle *med* alle. Og han set opp evne til natur-nærleik og måtehalden livsform overfor naturen i staden for utstyrshysteri og stor mental fråstand til naturen. Naturen blir ikkje berre sirkusbane. Naturleg skiidrott er ein total motpol til skisirkuset.

Kva driv ein så med under naturleg skiidrott, sidan konkurransene og standardøvingane er sløyfa? Nei, det er ikkje så greit å utfalde seg i fantasi-full leik. Men noko kan vel lærast og utviklast om ein berre har rørslegleda:

Allsidig idrott på ski gjer meg glad, mangt som eg øvde, og mykje det gav. Alle med alle, og alle er med, vi løyper opp bakken og leikar oss ned. Snøen fell stille kring gjestar på tur, det kveikjest i menn'ska der villdyra bur.

Lag eigne ski på tri timar med enkel snikkargonge!

I mange år meinte eg at ein måtte ha slalåmutstyr for å få den fulle gleden av svingøvingar. Nå meiner eg tvert i mot at hælfaste bindingar er direkte funk-

sjonshemmande. Blir avhengig av å få ein krok i røva og bli dragsa til topps av maskiner. Lenge meinte eg og at dagens skiform var ideell. Men nå forstår eg godt at folk helst vil gå i løyper. Dei har ikkje ski til anna, og er funksjonshemma i snølandskapet.

Etter at skiidrotten vart bysport, og det vart marknad for skifabrikkar til å slå ut bygdehandverkarane, vart også skiforma endra. Skia er gjerne altfor smale, innsvinget på sidene av skia for lite, men viktigaste feilen er forma på tuppene. Dei er altfor tverre, og skubar laussnøen foran seg til sidene i staden for å leggje han under seg. Denne feilen reduserar både flyte- og svingeigenskapane vesentleg. Så vesentleg at folk som ikkje har prøvd andre ski, har att å oppleve ein ny idrott!

Eg er ingen skimakar. Som handverk er dette utdøyd. Men eg lagar meg minst eitt par nye ski kvar haust, og lærer litt kvar gong. I fyrste omgangen er det ikkje viktigast at det blir mange gode skimakarar. Det viktigaste nå er å snu opp-ned på den vrangforestillinga at det ikkje går an å lage eigen ski-reidskap, og at vi er prisgevrne skikonserna.

Eg har høyrte om folk som er blitt overraska av snøfall innpå Vidda om hausten. Men kva gjorde vel det: To plankar var det inne i bua, øks hadde ein med seg, og snart stod eit par fullt brukelege ski klare. Har du kvistfri furuplank, og det ikkje er fyrste gongen

du brukar øks og høvel, har du eit par ski å prøvekøyre etter tre timars arbeid.

Til store folk bør skia vera over 2,5 m lange, og tuppen (havet) halv-metere lang og med jamn, fin bøyg. Du bøygjer dei langsamt til over varm damp og avkjøler medan dei står i spenn.

Når du forstår kor funksjonelle dei er, vil du sjå dei har ei elegant utforming som gjer deg glad, medan moderne sporski med tverre tupper snart vil verke som hjelpelause og komiske stikker på deg. Furuski er svært lette ski, og bøygen held seg godt. Om dei brotnar lett? Skibrot avheng like mykje av køyraren. På det neste skiparet kan du forandre litt: Bruke ved der gårene går annleis, lage ein litt annan bøyg på tuppen, anna innsving, anna lengde, anna tjukkeleik. Er dei for tynne og mjuke midt på, blir det dårlig gli. Er de for tjuke og stive i tuppen, brotnar dei truleg lettare. På dette viset blir ski artig lærdom for folk som ynskjer eit natur-nært liv. Og noko av poenget er at du sjølv kan finne fram til slike røynsler, utan å få for mykje fortalt. Kunnskapen blir din eigen. Kostnad: To furuplankar. Du lagar snart ski som korkje vrir seg eller slit motved på seg under skisålen. Det neste steget i utviklinga kan vera å gå i skogen å finne skiemne sjølv, og kile opp trestamma. Etter eit livs innsats er du kanskje ein god skimakar! I mel-

Kulturmidlar til ski-anlegg her, eller til gjenskapning av byløyker med natur-innslag og grøne kiler inn til bykjerna?

lomtida har treet og snøen gjeve deg mykje.

Går du i vanlege løyper, vil du kjenne mindre komfort samanlikna med spesial spor-ski. Ikkje passar dei i smale spor, og i breie, preparerte løyper kan dei vera mindre retnings-støe, serleg om du har slurva med styre-ronda. Dei kan verke stive. Skal du lyfte skia for å endre retning, eller du brukar å lyfte skia under gonge, vil du merke at du har meir ved på føtene. Køyrer du i oppkøyrt slalåmløyper, vil du kjenne mindre komfort samanlikna med spesial slalåmski. Har du serleg mykje innsving, vil skia svinge opp i bakken på hardt underlag. Over isute kular vil du tenkje på dei stakkars skikantane. I ein stor og hard hoppbakke kan flisene flyke.

Vitsen med skireidskap er ikkje at han framfor alt skal vera umerkande lett. Reidskapen må vera føremålstenleg, og så må menneska byrje å oppøve grunnleggjande ferdigheter i tidlege barneår, som grunnlag til å lære å bruke ymse reidskapar. Vitsen med ski-reidskap er framfor alt å vera eit sjølvstendig hjelpemiddel i det snølandskapet som ligg der frå naturen si side, og ikkje avhengig av at snøskutrar får dispensasjon frå lov om motorferdsel i utmark for å brøyte.

Du må ikkje samanlikne ski for naturleg skiidrott med moderne spesial-ski, på dei moderne skia sine vilkår, like lite som du kan samanlikne dei med ein sykkel på sykkelens vilkår. Men tak med sykkel utanfor stigen, eller dei moderne skia ut i snølandskap utan spor, og samanlikne der. Dei skia eg her omtalar, er helst for laussnø. Kom deg ut av trokksnø som har hardna over fleire dagar. Til bruk på skare, til dømes i fjellet, bør du lage ski med mindre innsving og hardare ved, til dømes av ask, og dei kan gjerne vera svært lange og etter måten smale.

God idrott!

Med mjellski (laussnøski) og litt øving kan du faktisk gå diagonalgang opp på laussnøen. Det å lage tverre svingar i laus snø blir det lettaste i verda: Set venstre ski ei skolengde foran og før venstre kne innover. Dermed har du laga ein krapp høgresving! Det er ingen vits i å prøve dette med moderne

ski. dei har feil form. Ein slak og stø sving i stor fart i laussnøen kan du gjera på ein måte som strir mot moderne skiskule-prinsipp (der tyngda skal vera på ytre ski): Stå rak, stå på ytterkanten av høgre ski og før meste-parten av tyngda over denne skia. Lat venstre ski vera ei halv skolengde bak og peike svakt utover. Hei sann! Det vart elegant høgresving det! I susande fart. Det kosta visst ikkje noko heller! Jau, det smakar av idrott.

Idrott betyr iver og kraft. Men i god idrott ligg krafta gøymd under ein beherska og lett måte å te seg på. Iveren ligg gøymd bak dømekraft og fornuft. På dette viset går korkje iveren eller krafta til spille på overflata.

I Naturleg skiidrott lærer ein seg til å nytte variasjonen i dei naturlege landskapsformene til lek. Det er mennesket som skal gjerast allsidig dugande i høve til eit menneskelandskap der mennesket totalt sett fungerer sunt i høve til resten av naturen. Når slike evner skal utviklast, er det meiningsslaut å tilpasse landskapet til ein skisport som er resultat av spesialisert tevlar-utvikling i ein naturfiendsleg kultur. Ein lever *med* naturrytmene, dvs. gjer det som ver og føre er lugumt for, og vel utstyr etter dette, ikkje *mot* naturrytmene som til dømes gange i ljosløyper eller preparerte løyper. Dette hindrar ikkje at ein utnyttar landskapsformene til å lage låm og hopp til seg, men det må ikkje vera varige anlegg. Ved å leve *med* naturen, vil ein verdsetja det mangearta gråveret som er så rikt på opplevingsvoner. Tilhøvet til medmennesket er sentralt, men ikkje som utestengjande sjølvhevding gjennom finaste utstyr og tevlar-vanar. Evne til å støtte medmenneske og få dei fram til tryggleik er viktigare. I skiidrott kan ein oppøve *haldning og auga* for slik verksemd. Eit par haldningsprøver: Er du største-delen av tida oppteken med å stå stille og underhalde deg med det dei andre gjer i skibakken, eller er du aktiv deltakar i leiken? Når du ser nokon går stygt over ende, er fyrste reaksjonen din eit tilskodar-flir, eller eit deltakar-støkk som om hendinga *galdt deg sjølv*?

Og så ynskjer eg: God idrott! Og får du fleire med deg, blir det meir liv kring menneskeheimane og mindre

Natur- kalenderen 1979

– ennå noen eksemplarer igjen!
Men send bestillingen nå!

Bruk gjerne kupongen på side 30.

Forskjell på sil og sild!

I Edvard K. Barths artikkel om «Katastrofe i fuglefjellene» hadde det sneket seg inn et par beklagelige trykkfeil. Det er ikke sild som er viktig næring for lundefuglene, men *sil*. Videre står det at danskene av denne arten, som også kalles tobis, tar 4 millioner tonn årlig. Det riktige er 400 000 tonn.

ståk kring dyreheimane. Til fordel for begge partar.

Er du vidare interessert, har eg laga eit eige hefte om Naturleg skiidrott, som du kan få ved å vende deg til FOR-UT, 3560 Hemsedal.

Langsjøsaken – lyspunkt i en trengselstid

TEKST OG FOTO AV RAGNAR VIK

I statsråd 28.4.1978 ble det vedtatt å avslå søknaden om tillatelse til senking av Langsjøen, en innsjø i Femundvassdragets nedbørfelt på grensen mellom Engerdal og Tolga kommuner. Formålet med senkingsplanene hadde vært innvinning av dyrkingsjord.

Dermed var en hard og langvarig tautrekking med jordbruksinteressene endt med seier for naturvernssiden.

Striden ble ført på flere plan. De som ville ha direkte fordel av en senking sogner til Tolga kommune. Engerdal kommune motsatte seg prosjektet, fordi engerdølene kun ville få ulemper av det. Femundutvalget og Naturvernforbundet gjorde felles sak med Engerdal og samtlige interesserte instanser forøvrig som ikke næringsøkonomisk eller på annen måte ville hatt interesse i prosjektet.

Det mest iøyenfallende trekk ved

konflikten var trolig den åpne meningsforskjellen mellom Landbruksdepartementet og Miljøverndepartementet. Dette er etterhvert blitt en nesten klassisk konstellasjon. Landbruksinteressenenes rent næringsøkonomiske karakter skinner stadig tydeligere gjennom den grønne usynlighetskappe som såvel landbruksmyndigheter som landbruksorganisasjoner velger å iføre seg. – Går man gjennom statistikken over saker der Landbruksdepartementet og Miljøverndepartementet befinner seg på hver sin side, vil det trolig vise seg at resultatet ikke er spesielt oppmuntrende for naturvernet.

Ettersom Langsjøsaken ble behandlet etter vassdragsloven, kom Olje- og Energidepartementet til å stå i en slags oppmannsrolle, med Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen som saksforberedende organ. NVE, som både hadde utarbeidet senkingsplanene og

også ville blitt utførende entreprenør, gikk inn for senking. Det knyttet seg på denne bakgrunn betydelig bekymring til utfallet.

Når det gikk som det gikk, er det neppe for meget sagt at Miljøverndepartementet har stor andel i det. Departementet la for dagen stor konsekvens og grundighet i arbeidet med å tilveiebringe og analysere grunnlaget for avgjørelsen i saken.

Langsjøsaken var en naturvernsak av stor prinsipiell og praktisk betydning. Langsjøen med Hola, Sømåa og Isteren utgjør en integrerende del av en erklært verneverdig og urørt helhet – Femundvassdraget. Dette vassdraget er av Stortinget besluttet varig vernet. En senking ville ha medført tap av høyt prioriterte verneverdier og ledet til alvorlige skadevirkninger på naturmiljøet. Foruten å innebære et alvorlig angrep på det vern som her er gitt et av

EN VERDENSOMSPENNENDE NATURVERNPLAN

AV BREDO BERNTSEN

Fra 25. september til 5. oktober ifjor holdt Verdens Naturvernunion et meget vellykket møte i Ashkhabad, hovedstaden i sovjetisk Turkmenistan – nemlig sin 14. generalforsamling. Verdens Naturvernunion, eller The International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN), er en uavhengig internasjonal organisasjon som ble grunnlagt i 1948. Den har 50 stater som medlemmer, foruten en rekke vitenskapelige og idéelle institusjoner og organisasjoner. IUCN's formål er å fremme naturvern-tanken og arbeide aktivt for vern av naturen og dens ressurser, basert på vitenskapelig grunnlag. Man søker å skaffe oversikter over klodens levende ressurser – planter, dyr og økosystemer som menneskehetens liv og overlevel-sesevne er avhengig av. Man ønsker å mobilisere og rette forskningen mot de mest alvorlige naturvernproblemene og foreslå løsninger på disse.

En viktig målsetting for Verdens naturvernunion – som ble spesielt aktualisert på generalforsamlingen – er den som går ut på å fremme programmer for å verne om de viktigste truede arter og økosystemer – innenfor en global sammenhengende strategi.

Nå må det jo nevnes at meget positivt er oppnådd i vernesammenheng.

Endel truede dyrearter er berget fra utryddelse og en serie reservater og nasjonalparker er opprettet verden over. Men likefullt er altså situasjonen uhyre vanskelig og derfor har Naturvernunionen sett det som en nødvendighet å søke å utarbeide en global verne-strategi: *A World Conservation Strategy*.

Tanken om en verdensomspennende plan for å verne om truede arter og naturtyper fikk en meget positiv mot-takelse av generalforsamlingen. Denne planen eller strategien er tenkt som *en strategi for verden som helhet* og for *alle* som arbeider med naturvern – ikke bare IUCN, men regjeringer, frivillige organisasjoner osv.

Man har altså å gjøre med en verdensstrategi, ikke en som bare angår det nasjonale eller regionale. Opplegget for det hele vil bli et løpende dokument – en 3. utgave vil foreligge om et år (med innarbeidete kommentarer fra generalforsamlingen) og senere antakelig en 4. Personlig tror jeg dette vil bli et helt skjellsettende dokument.

Bakgrunnen for at Naturvernunionen nå ser det som tvingende nødvendig å utarbeide en overordnet global vernestrategi er den vanskelige – ja desperate situasjon vi befinner oss midt oppe i. Verdens fruktbare områder med dyre- og planteliv trues og

ødelegges fra alle kanter, delvis p.g.a. de industrialiserte landenes materielle og tekniske virksomhet – og delvis p.g.a. den sterke befolkningsveksten i u-landene. Eksempelvis ødelegges det nå årlig 10000 km² dyrkbart land i USA gjennom industrialisering og urbanisering. De fruktbare arealer kveles av stadig flere veier og flyplasser, av industri og boliger...

Forørkningen er også et voldsomt problem. Sahel-katastrofen i Afrika skulle være velkjent nok. En meget stor del av verdens landområder er allerede ørken eller halvørken. Videre trues ca. 20% av landområdene av forørkning. Overbefolkning fører til større dyreflokker, som igjen fører til overbeiting og ødeleggelse av vegetasjonen. Ut-hugging av en naturlig karrig vegetasjon skaper også forørkning. De tørre arealene ødelegges nå med en hastighet av ca. 60000 km² årlig. I verdens tørre områder bor det ikke mindre enn mellom 600 og 700 millioner mennesker som meget lett kan undergrave sin egen eksistens om presset mot naturen fortsetter å øke.

Ørkenenes motpol er de store tropiske regnskogene – rike, stabile økosystemer gjennom millioner av år. Men nå er i tillegg til klodens tørre områder,

Over til neste side →

verneplanens viktigste vassdrag, ville en senkingstillatelse i strid med verneplanen ha innebåret et brudd med og en betenkelig uthuling av denne.

Femundutvalget og Norges Naturvernforbund vant ikke gehør for sin påstand om at en senkingstillatelse ville være ugyldig som stridende mot verneplanen. Oppfatningen kan likevel etter min mening fortsatt hevdes. – I premissene for avslaget på senkings-søknaden er det imidlertid lagt vekt på at vassdraget er vedtatt vernet, og spesielt vist til at det i forbindelse med

vedtagelsen av verneplanen ble gitt uttrykk for at også andre inngrep enn kraftutbygging må søkes unngått. Dette er i samsvar med Femundutvalgets subsidiære argumentasjon.

Den svakhet ved verneplanen for vassdrag som her er anskueliggjort i praksis, har for såvidt vært kjent fra før, og ble påpekt fra Femundutvalgets side allerede umiddelbart etter vernevedtaket i 1973. Det vil være en viktig oppgave å styrke og formalisere vernet av de vassdrag som omfattes av verneplanen for å hindre anslag av f.eks. den

type som Langsjøsaken gjelder. Om dette bør skje ved å gi vassdragene en egen vernestatus på linje med f.eks. nasjonalparker, eller best kan tilgode-ses ved å innpasse dem i eksisterende vernekategorier, får bli et praktisk spørsmål.

Generelt kan det sies at Langsjøsa-ken har vært et godt eksempel på nødvendigheten av å følge utviklingen nøye i vernede områder. Naturvern er en kontinuerlig prosess, der selve ver-nevedtaket bare er en stasjon på veien.

disse tropeskogene ille ute. Over 40% av verdens regnskoger er allerede ødelagt. Det som er igjen hogges og felles i et tempo på over 100 000 km² i året – eller 20 hektar i minuttet. Spesielt ut-satt er regnskogene i lavlandet, som er de mest artsrike skogsystemer man overhodet kjenner. Det genetiske po- tensial er nesten ufattelig – meget av det er fremdeles lite undersøkt og ut- forsket. En kan f.eks. sammenlikne vårt eget land med et snes treslag og Indonesia (utenom Java) med minst 3000! Mange av disse skogene har en sammenhengende og uavbrutt eksis- tens i tid, et sted mellom 70 og 135 millioner år. Den lynhurtige destruk- tive utviklingen av en utrolig frodig natur er utvilsomt uten sidestykke i klodens historie...

Havområdene dekker 70% av jor- dens overflate og er altså de største naturarealer som finnes. Presset mot disse fra menneskenes side er også vel- kjent. Følgene er svinnende og delvis truede stammer av hval og sel, av fisk og skilpadder. Vårt eget land står her lagelig til for kritikk. En kan bare tenke på blåhvalen i Antarktis, silde- stammen utenfor vår egen kyst og i det aller siste: laksestammen i samme om- råde.

De nevnte negative faktorene og mange, mange flere har ført til at ikke mindre enn 1 000 høyere dyrearter og 25 000 plantearter er truet med utryd- delse!

Som man lett skjønner er det over- veldende grunner til at Verdens Natur- vernunion nå ikke bare slår virkelig alarm, men også ønsker å utarbeide en konkret, gjennomarbeidet plan for å søke å føre den kranke utviklingen over i mere positive baner. Viktig her er politisk engasjement, bedre spred- ning av de kunnskapene man har om problemene, bedre planlegging, bedre institusjoner og administrasjon og mere forskning. *Kjernen i denne strate- gien er at alle land skal utarbeide over- sikter over og kartlegge alle sine viktig- ste naturtyper og økosystemer.* Videre at det må arbeides for at det virkelig *tas hensyn til* disse systemenes karakter – deres svakheter og styrke – når akti- viteter og utbygginger skal finne sted.

Samtidig med at Verdens Natur- vernunion hadde sin 14. generalfor- samling – firet den sitt 30 års-jubileum.

1978 – rekordår for NATURRESERVATER

1978 ble et nytt rekordår når det gjelder opprettelse av naturvernområder i Norge. I alt fikk vi i årets løp 112 nye naturreservater, 7 landskapsverneområder, ett fuglefredningsområde og 3 midlertidige fredninger. Dette er et resultat av den rasjonaliseringen Miljøverndepartementet innførte i fjor, med behandling av reservatplaner for hele fylker under ett. I 1978 ble fylkesplan for edellauvskog- reservater i Telemark og Vest-Agder og for myrreservater i Østfold vedtatt. Dessuten ble planen for sjøfuglreservater i Oslofjorden (se «Norsk Natur» nr. 1–1978) gjennomført.

14 edellauvskoger i Telemark

Ved kgl. res. 28. april 1978 ble det sikret tilsammen 1738 dekar edellauv- skog i Telemark, fordelt på disse 14 naturreservatene:

Lokalitet	Kommune	Areal	Skogtype
Gunnborgdalen	Skien	95 da.	Alm/lindeskog
Åsstranda	Porsgrunn	115 da.	Alm/lindeskog
Sankt Hansåsen	Porsgrunn	93 da.	Rik edellauvskog
Korseikåsen	Porsgrunn	7 da.	Svartorsumpskog
Tangvald	Bamble	215 da.	Alm/lindeskog
Hellestveit	Bamble	23 da.	Lågurt-eikeskog
Kjær	Bamble	57 da.	Alm/lindeskog. Lågurt-eike- skog. Svartorsumpskog.
Humleneset	Seljord	18 da.	Alm/lindeskog
Gautefall	Drangedal	11 da.	Lågurt-eikeskog
Helleheia	Drangedal	91 da.	En av de høyestliggende eike- forekomster i landet
Stenstad	Nome	11 da.	Bøkeskog
Semsøyene	Notodden	695 da.	Gråor/heggeskog (av arealet er 375 da. vann)
Ambjørndalen	Hjartdal	10 da.	Alm/lindeskog, gråor/aske- skog
Vikfjell	Fyresdal	295 da.	Alm/lindeskog

Den kjente svenske naturvitenskaps- mannen Kai Curry-Lindahl hilste fra UNESCO og gratulerte jubilanten med det viktige arbeidet som til nå var utført. Men han så også framover. Han avsluttet sin tale med å gratulere med den verdensomspennende natur-

vernplanen som han vurderte som et sentralt dokument. Jo denne planen som nå er framlagt vil utvilsomt stå som en grunnpilar i alt praktisk natur- og miljøvernarbeide i årene som kom- mer.

Nesøytjern naturreservat

i Asker, Akershus (Kgl. res. 10. mars 1978) dekker et område på 495 dekar. Av dette er 178 dekar vann. Formålet med fredningen er å bevare en variert og egenartet naturtype med innslag av bl.a. edellauvskog og sumpevegetasjon, og å verne det spesielle dyrelivet i og i tilknytning til et naturlig næringsrikt tjern.

Grytdalen landskapsvern-område

(Kgl. res. 21. april 1978) ligger i stats-eiendommen Songli i Orkanger, Sør-Trøndelag. Et område her var med i den opprinnelige landsplanen for nasjonalparker, men det endelige resultatet er blitt et landskapsvern-område på 16 kvadratkilometer. Formålet med vernet er å bevare et egenartet natur- og kulturlandskap med et rikt dyreliv som har særlig interesse for vitenskapelig forskning. Området er spesielt kjent for sin bestand av hjort.

Totenåsen naturreservat

(Kgl. res. 28. april 1978) i Østre Toten, Oppland, dekker et areal på 2450 dekar. Hensikten med denne fredningen er å verne et område som er typisk for opprinnelig, høyereliggende granskog på Østlandet.

Jomfruland

i Kragerø kommune, Telemark, fikk sitt landskapsverneområde ved kgl. res. 20. april 1978. Det vernede området ligger på den østlige delen av øya og dekker et areal på 560 dekar. Formålet med fredningen er å bevare rike og til dels sjeldne forekomster av edellauvskog, egenartede kvartærgeologiske forekomster og et vakkert kulturlandskap. Samtidig ble det opprettet 14 edellauvskogreservater i Telemark (se egen oppstilling).

23 edellauvskoger i Vest-Agder

Ved kgl. res. 21. desember 1978 ble det opprettet 20 naturreservater og 2 landskapsvern-områder med edellauvskog i Vest-Agder. Tilsammen dekker disse områdene ca. 2400 dekar.

RESERVATER

Lokalitet	Kommune	Areal	Skogtype
Grovann	Kristiansand	53 da.	Alm/lindeskog Blåbær-eikeskog
Murtetjern	Kristiansand	15 da.	Alm/lindeskog Blåbær-eikeskog Svartorstrandskog
N. for Murtetjern	Kristiansand	16 da.	Alm/lindeskog Lågurt-eikeskog
Rossevann	Kristiansand	8 da.	Alm/lindeskog Blåbær-eikeskog Svartorsumpskog
Tjomsvann	Kristiansand	40 da.	Svartorstrandskog Blåbær-eikeskog Lågurt-eikeskog
Lunde	Kristiansand	87 da.	Lågurt-eikeskog Blåbær-eikeskog
Birkelandsvannet	Songdalen	115 da.	Alm/lindeskog Blåbær-eikeskog
Kleveland	Marnardal	35 da.	Alm/lindeskog Blåbær-eikeskog
V. for Gaupedal	Lindenes	70 da.	Alm/lindeskog Blåbær-eikeskog
Gitlevåg	Lyngdal	88 da.	Alm/lindeskog Blåbær-eikeskog
Rinnanteigen	Lyngdal	33 da.	Eikeskog
Kvellandsfossen	Lyngdal	350 da.	Alm/lindeskog Svartorstrandskog
Viksvann	Farsund	10 da.	Svartorstrandskog Svartorsumpskog
Sellegrad	Farsund	160 da.	Alm/lindeskog Blåbær-eikeskog
Straumen	Farsund	58 da.	Frodig lågurt-eikeskog Blåbær-eikeskog
Ribåsen	Kvinsedal	80 da.	Bjork/lindeskog
Knebeknuten	Kvinsedal	170 da.	Blåbær-eikeskog Alm/lindeskog
Langevatnet	Flekkefjord	285 da.	Blåbær-eikeskog Alm/lindeskog Svartorstrandskog
Under Hekkfjell	Hægebostad	5 da.	Alm/lindeskog
Helvikåsen	Farsund	65 da.	Lågurt-eikeskog Blåbær-eikeskog

LANDSKAPSVERNOMRÅDER

Havnehagen	Farsund	130 da.	Alm/lindeskog Blåbær-eikeskog Lågurt-eikeskog
Listeid	Farsund	520 da.	Alm/lindeskog Blåbær-eikeskog Svartorsumpskog

Ferkingstadøyene

som ligger noen kilometer til havs, vest for Karmøy (Karmøy kommune, Rogaland), ble fredet som naturreservat 28. april 1978. Reservatet består av en mengde større og mindre øyer.

Formålet med fredningen er å bevare et område som er verdifullt for trekkfugl og hekkende fugl og med en karakteristisk vegetasjon. Det er landstigningsforbud i reservatet i tiden 1. mai–1. august.

Kolsåsområdet

i Bærum, Akershus, har på mange måter en særegen natur, som i alle fall til en viss grad ble sikret 30. juni 1978. Da ble 5000 dekar utlagt som landskapsverneområde, mens det samtidig ble opprettet fire naturreservater. I tilknytning til Kolsås/Dælivann landskaps-

vernområde ble Kolsåstoppen naturreservat (150 dekar), Kolsåstupene naturreservat (700 dekar), Dalbo naturreservat (15 dekar) og Skotta natuurrervat (20 dekar) opprettet. I reservatene er det edellauvskog av typen snelle/askeskog (Dalbo) og alm/lindeskog (Skotta), mens Kolsåstupene har interessante geologiske forhold og egenartede plantesamfunn. Kolsåstoppen naturreservat omfatter et særegent bar-skogområde.

Gjellebekkmyrene

i Lier kommune, Buskerud, ble 30. juni 1978 sikret som naturreservat. Formålet er å bevare en kalkmyr med særegen vegetasjon. Reservatet dekker 460 dekar. Samtidig ble et 440 dekar stort område i Lier vernet under navnet Tranby landskapsvernområde. Det er her et egenartet kulturlandskap med flere kulturminner, Innen landskaps-

vernområdet fins dessuten flere av de vegetasjonstyper som er karakteristiske for distriktet.

Frøylandsvatn

landskapsvernområde og fuglefredningsområde i Time kommune, Rogaland, ble opprettet 30. juni 1978. Fuglefredningen gjelder innenfor et område på 700 dekar, hvorav 500 dekar er vann. Landskapsvernområdet utgjør en mindre del av fuglefredningsområdet. Formålet med vernet er å bevare et egenartet landskapsbilde og en viktig biotop for trekkende, overvintrende og hekkende fugl.

Lauvåsen

naturreservat i Øyestad kommune Aust-Agder ble opprettet 24. november 1978. Reservatet dekker 200 dekar, og formålet er å bevare egenartet og grovdimensjonert furuskog med ur-skogspreg.

53 sjøfuglreservater i Oslofjorden

Ved ggl. res. 15. desember 1978 ble det opprettet 53 sjøfuglreservater i Oslofjorden. Miljøverndepartementets forslag omfattet 67 områder. Noen av de foreslåtte reservatene ble tatt ut av planen «av hensyn til friluftsinnteressene» (er det ikke i friluftsfolks interesse å bevare fuglelivet?), for noen ble vurderingen ut-satt fordi man vil se forslaget i sammenheng med verneforslag fra øra-området i Fredrikstad, Kurefjorden og våtmarker i Vestfold, og endelig ble avgjørelsen stilt i bero for noen av de foreslåtte reservatenes vedkommende. Et vesentlig punkt i de bestemmelsene som gjelder for sjøfuglreservatene i Oslofjorden er at det er alminnelig forbud mot ilandstigning og ferdsel i tiden 15. april til 15. juli. De reservatene som slapp gjennom nåløyet er:

ØSTFOLD:

Heia, Møren og deler av Akerøya i Hvaler.

Deler av S. Søster, deler av S. Misingen, Lanskjær og Steinene i *Onsøy* kommune.

Del av S. Sletter og Vesle Sletter i *Råde* kommune.

Del av Eldøya i *Rygge* kommune.

Eggholmen i *Moss* kommune

OSLO

Kavringen

AKERSHUS

Nordøstre Askeskjær i *Frogn* kommune.

Lille Bjørkøyskjær, Hvalskjæret, Terneholmen, Ulvungene og Ulykesskjær i *Asker* kommune. Øy sør for Furuholmen, Prinseskjær, Mel-lomskjær, Terneskjær, Svartskjæra, Alv, Sandholmen, Ytre Vassholmen, Møkkalassene og Lagmanns-holmen i *Bærum* kommune.

Knerten i *Nesodden* kommune.

BUSKERUD

Dyna med Skarven og Flåskjær) og Sundbyholmene i *Røyken* kommune.

Storeskjær og Ertsvikskjær i *Hurum* kommune.

VESTFOLD

Nordre og Søndre Kattholmen i *Holmestrand* og *Sande* kommuner. Del av Fjærskjær, Selskjærene, nordøstre holme i Klauverøy-gruppen, Jensskjærene, øyene i Kulte-nene, Sviveskallen, Langholmen og Skarvesetet, Tova, Store Rauer, Hellesholmen med Kråkene, øyer nordvest for Bukkholmen (midtre Bukkholmen), Rønneskjærene og Garnholmen i *Nøtterøy* kommune.

Del av Leiestein, Mellomskjærene, del av Hoftøya, Langøya, Knappen, Kvitskjærene og Langskjærene i *Tjøme* kommune.

Fugleøyrogn i *Brunlanes* kommune.

min mening!

Tomgangskjøring

Endelig fikk vi et klart og entydig forbud mot tomgangskjøring. Mange pustet lettet ut, men det varte ikke lenge, dessverre. Godt organiserte buss- og drosjesjåfører fikk Regjeringen til å snu. Jeg forstår yrkessjåførene. Forbudet kom nok litt brått, selv om det var varslet lenge før sommerferien. Men da var det jo varmt i været....

Opphevelsen av forbudet var talentløst av Regjeringen. Hvorfor kunne dere ikke bare lage et midlertidig unntak for drosjer, busser og biler merket med de nye yrkestransportskiltene? Nå tror de fleste at det er lov til å stå på tomgang, selv om de gamle reglene heldigvis gjelder. Der står det nokså klart at unødvendig tomgangskjøring er forbudt. (Men hva innebærer «unødvendig»?)

Hva bør nå gjøres? Forbudet må selvfølgelig komme tilbake *uten* unntak, også for yrkestransport. Det er likegyldig for et barn fastspenn i en barnevogn foran en butikk om eksosen som omhyller det er fra en privatbil eller drosje. Regjeringen må dessuten øke sine «anstrengelser» for at alle bilister skaffer seg renseanlegg og at yrkessjåførene eventuelt skaffer seg varmeapparat. Det første skritt i den retning må være å fjerne den angivelige luksusavgift på slikt ekstrautstyr! Dessuten må det opplyses om ulempene ved tomgangskjøring:

- man forurensner mer fordi forbrenningen blir ufullstendig (kullutslipp blir doblet til ca 300 liter eksos av ca 8000 liter (!) pr. liter brukt bensin!)
- bilmotoren slites ekstra ved

oppvarming på tomgang i stedet for vanlig kjøring osv.

Og mens vi venter på forbudet i klar og entydig form, må Statens Informasjonstjeneste også informere om de eksisterende regler. Og dere som er plaget: **ANMELD TOMGANGSKJØRERE!**

For å få bukt med problemet bør det også innføres et enkelt bølgegangssystem. Fartsbøter kan betales på stedet. La oss få det samme systemet for tomgangskjøring. Er kr. 100,- for lite?

Tore Killingland

Språkforurensning

Etter å ha lest en artikkel av Hjalmar Hegge i Norsk Natur nr. 4 1978 om massebilismen, kan jeg ikke la være å reagere. Dersom Norges Naturvernforbund ved bladet Norsk Natur har til hensikt å få med seg det norske folk på å verne om vår natur og vårt miljø, må det som skrives i bladet være mulig å forstå for normalt utrustede folk.

I Hegge's artikkel var språkbruket så vanskelig at jeg ga opp å forstå hva som egentlig var hensikten med artikkelen. Når en får for mye av irrasjonelle bivirkninger, legemlig integriteter, totale pretensjoner, delperspektiv, tidsrelevante faktorer og urbaniserte samfunn, mister ihvertfall jeg tråden.

Jeg er av den mening at en forening som har så mange positive tanker som Norges Naturvernforbund, må forsøke å nå et så bredt publikum som mulig. Dette gjøres ihvertfall ikke ved å sette inn artikler som bare et fåtall får noe utbytte av.

Steinar Pedersen

DEI SISTE VASSDRAGA

I samarbeid med lokale vernegrupper har «Aksjon Bygde-Noreg» gitt ut et faktahefte om vassdragsutbygging – «Dei siste vassdraga». Heftet tar først og fremst for seg aktuelle kraftutbyggingssaker, de følgene det vil få for natur og bygdesamfunn, og det lokale arbeidet mot planene i de enkelte distriktene. I alt presenterer heftet 21 av de viktigste vassdragene som i dag er i faresonen. For to av dem er det allerede gjort vedtak om utbygging. Det gjedler Alta og Orkla.

Heftet inneholder nyttig stoff for dem som vil engasjere seg i kampen mot vassdragsutbygging. Det blir f.eks. orientert om saksgangen i utbyggingssaker, og en kan lese om alternativt utredningsarbeid, som en har prøvd det i Rauma og Lesja. Vi får høre om de negative erfaringene en har gjort i bygdene etter reguleringen av Mardøla, og konklusjonen på en artikkel om vassdragsregulering og bygdepolitikk er at bygdene står svekket tilbake når utbyggerne har gjort sitt. Heftet inneholder også tankevekkende stoff om demokrati og vassdragsutbygging, og konkluderer med at vi ikke trenger å bygge ut flere vassdrag – om vi bare utnytter den energien vi allerede har mer effektivt og slutter å sløse. Heftet er illustrert med kart, tegninger og fotografier.

MILJØLOVEN

Retten til å puste inn ren luft og ferdes i giftfrie omgivelser er så fundamental at den bør nedfelles i Grunnloven. Dette hevder cand. jur. Eva Funder Fleischer i sin bok «Miljøloven», utgitt i serien Grøndahls hvitbøker. Hun fremlegger derfor sitt grunnlovsforslag, som lyder slik: «Enhver har rett til ren luft, ren jord og rent vann» – med den eventuelle tilføyselsen: «og vern mot rovdrift eller ødeleggelse av naturressuser.»

Forfatteren fremlegger en solid og overbevisende argumentasjon for nødvendigheten av den foreslåtte grunnlovbestemmelse. Blant annet påvises de manglende muligheter individet i dag har til å reise sak hvis man generes av forurensning, samt at dagens retts-

regler faktisk er en medvirkende årsak til at forurensning finner sted.

Forfatteren ønsker ikke at man må være avhengig av at forvaltningsmyndighetene reagerer mot forurensning (det er jo som regel forvaltningen som gir tillatelse til forurensende utslipp). Hun ønsker også at forurensningssaker i langt større grad avgjøres av domstolene, og ikke av forvaltningsorganer.

Boken inneholder en nyttig oversikt over dagens rettsregler på området, samtidig som den også tar for seg hvordan forurensningsspørsmål er løst rent rettslig i en del andre land.

Boken omhandler i første rekke forurensning, men de fleste synspunkter har også gyldighet for andre former for ødeleggelse av natur og miljø.

Forfatteren kan, hvis man utelukkende legger sedvanlige økonomisk-politiske kriterier til grunn, synes å forfeite et meget radikalt syn. Men det er egentlig en konserverende holdning som legges for dagen, nemlig ønsket om å bevare vårt miljø og vår natur. Jeg er ikke i tvil om at de fremlagte synspunkter en gang i fremtiden vil være de alment aksepterte. La oss bare håpe at det da ikke vil være for sent.

Boken vil utvilsomt være til nytte for alle som er interessert i miljøvern, men det er også mitt ønske at dagens vekstfantaster vil lese den og bli påvirket.

*Eva Funder Fleischer:
Miljøloven.*

Morten Aspaas

GARNFISKE I SJØEN

I «Norsk Natur» nr. 5 ifjor fikk noen kanskje inntrykk av at sjømat først og fremst er tang og albuskjell. Men det fins fremdeles fisk også. Det er Toralf Sætre klar over. Og han har laget en bok om hvordan man fanger dem.

Boka, som heter «Garnfiske i sjøen», er en praktisk håndbok i aller beste forstand. En anselig sum av erfaring og kunnskap er samlet på de 116 beskjedne sidene, og det hele serveres i en lett og velskrevet form. Omar Andréen har laget instruktive tegninger til boka.

Toralf Sætre: Garnfiske i sjøen. Cappelen 1978.

Med dette slagordet skal «AKSJON ROVFUGL» nå intensiveres

Til tross for at alle rovfugler og ugler er fredet etter norsk lov trues de fortsatt av

- uvitenhet
 - miljøgifter
 - falkonerer
 - samlere
- og av stadige innhogg i våre naturområder.

STØTT «AKSJON ROVFUGL»

- kjøp merker!

Nytt klebemerke (5 cm),
sett å 5 stk. kr. 10,-.

Nytt stoffmerke (8 cm) kr. 10,-.
Bruk bestillingskupongen
side 30.

MANGE MENER AT ØKOLOGI

er noe bortimot det beste Norges Naturvernforbund har å by på. Kjøp en – og se selv!

Hefte er skrevet av Perarvid Skoog, og er på 48 sider i format A5, rikt illustrert. Pris kr. 15,-.

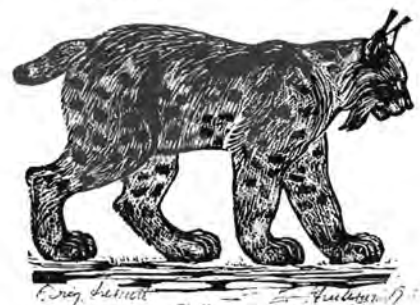
De fem store

– nå i tresnitt av Eivind Struksnes. Velg mellom bjørn, ulv, jerv, gaupe og oter – eller kjøp alle.

Farge rustbrun på hvitt.
Format ca. 20 x 25 cm.

Pris pr. stk. kr. 35,-.

Pris for hele serien –
5 stk. kr. 150,-.

INGEN KRAFTKRISE I NORGE

NORGES NATURVERNFORBUND

Ny publikasjon fra Norges Naturvernforbund – med det viktigste du trenger å vite i debatten. 24 sider – format 18 x 24 cm – **Pris kr. 10,-**.

NÅ ER DET BLITT BILLIG

Vi mener at alt utgir har varig verdi. Men ettersom det stadig skjer nye ting på naturvernets område, vil våre publikasjoner ikke være å jour i all evighet. Derfor selger vi nå ut restopplaget av noen publikasjoner til sterkt reduserte priser.

HVEM GJØR HVA I NATUR- OG MILJØVERN?

Av Alf-Inge Jansen. Utgitt 1972. Format A4 – 352 sider – **Pris kr. 20,-** (Før kr. 27,-)

LITTERATUR OM NATUR: En bibliografi av Bredo Berntsen. Utgitt 1972. Format A5 – 96 sider – **Pris kr. 5,-**. (Før kr. 16,-)

FINNMARKSVIDDA FOR HVEM? Av Øystein Dalland. Utgitt 1972. Format A5 – 48 sider – **Pris kr. 5,-**. (Før kr. 12,-)

Spray-boksing

Morten M. Kristiansen har for vane å uttrykke seg «KORT OG GODT». Nå også på prospektkort. På 9 kort belyser han en del natur- og miljøvernproblemer. Du får kjøpt hele serien for **kr. 10,-**.

TO BØKER OM JOTUNHEIMEN

Om verneverdier, utbyggingsplaner og myndighetenes spill om vannet – vårt felles livsgrunnlag.

«Den korte sannhet». Utgitt av Grøndahl & Søn Forlag, **kr. 28,-**.

«Etter oss». Utgitt av Sjeltreko-gruppen, en aksjonsgruppe for vern om Jotunheimen. **Kr. 18,-**.

Begge fås kjøpt i Naturvernforbundet.

VANN-DAL-ISME

er tittelen på
ROLF GROVENS
siste plaket.

Format ca. 62 x 75 cm.

Pris kr. 30,-.

Oljeferden i Hardanger

Firefargeplakat i format 60 × 60 cm etter Rolf Grovens «Oljemaleri. Fritt etter Tidemann og Gude». Pris kr. 20,-.

Olje eller fisk?

Aksjonsplakat fra «Alternativ oljedebatt». Tegnet av Rune J. Andersson. Firefargetrykk. Format 50 × 50 cm. Pris kr. 15,-.

BRUSHANE-LEIK PÅ VÅRMYYRA

Fargelitografi av Vivian Zahl Olsen

Opplag: 250 eks. (nummererte og signerte)

Format: 60 x 40 cm

PRIS: kr. 300,-

Brushanen er en typisk våtmarksfugl. Den hekker over hele landet på våt gressmyr, særlig i fjelltrakter. Farger og mønstre i hannens prektige krave varierer fra individ til individ. Og som nesten alltid i dyrelivet har hunnen ingen fargemessige fortrinn. Brushanen overvintrer i mellom-Afrika og er til og med observert så langt syd som til Kappstaden.

Natur~ kalenderen 1979

bestill den nå!

- 13 gnistrende fargefotos fra norsk natur
 - totalformat 30-40 cm — bildeformat 30 x 30 cm
 - bildetekster på norsk og engelsk
 - som vanlig pakket i solid kartong
- Pris kr. 38,-.

Ny refleks...

med vaksom ugle i brunt på gul bunn, har en diameter på 6,5 cm og koster kr. 20,- for et sett à 5 stk.

...og den gode gamle

«Unna meg»-refleksen i advarende rødt er fremdeles å få. Den måler 8,5 x 10,5 cm, koster kr. 18,- for et sett à 5 stk.

NÅ KAN DU PYNTE DEG

— eller bilen eller båten eller barnevognen eller bag'en eller ryggsekken eller sykkelken eller postkassen eller hva som helst med forbundets emblem. *Klebermerker (stickers)* selges i sett à 4 stk. (2 stk. i glatt vinyl 8,5 cm diameter, 2 stk. i satin cloth 3,8 cm) trykt i grønt og brunt kr. 10,-.

MEDLEMSNÅLEN

med Forbundets emblem i to utgaver — begge i format 9 × 9 mm. I forgylt sølv kr. 20,- I nysølv kr. 10,-

VEGGPRYD ?

Naturvernforbundets fotoplakater i firefar-
getrykk og stort for-
mat (vel 60 x 90 cm)
venter på en plass
på din vegg. Moti-
vene er «Svale-
stjert», «Perleugle»,
«Rådyrkalv» og
«Fjellbakkestjerne».
Du finner dem i mi-
niatyr til venstre.
Pris pr. stk. kr. 20,-.

ULF HAFSTEN:

Naturvernets århundre

Når fikk du sist så mye naturvern for 14 kroner? En bok til å bruke!

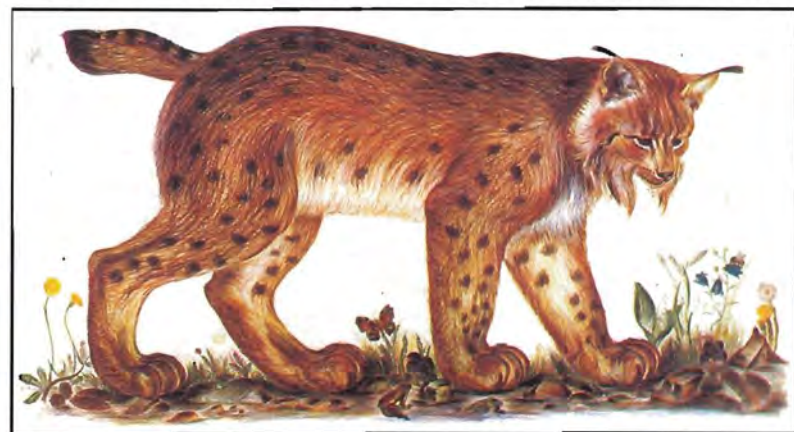
BREDO BERNTSEN:

Naturvernets historie i Norge

Grøndahl og Søn Forlag i samarbeid med Norges Naturvernforbund.

Er du en av dem som ennå ikke vet riktig alt om naturvern i Norge? Da anbefaler vi denne, til medlemspris kr. 65,-.

EN FULLT UTVOKST GAUPE

– Nordens store katt i
full størrelse – plakat-
format 125 x 83 cm –
tegnet av Eivind Struks-
nes – for kr. 50,-.

NASJONAL- PARKENE

I denne prospektkortserien pre-
senteres 9 av våre nasjonalparker
– (Øvre Dividal, Ånderdalen,
Rago, Borgefjell, Dovrefjell, Ron-
dane, Femundsmarka, Gutulia og
Ormtjernkampen). Vanlig kort-
format.

Kortene selges ikke enkeltvis.

Pris pr. serie à 9 forskjellige kort
kr. 12,-.

Stikk innom, ta en telefon, send et kort, eller bruk bestillingskupongen på side 30!

JEG/VI BESTILLER MED DETTE:

NB! I tillegg til de oppgitte priser kommer porto- og ekspedisjonsgebyr etter følgende satser:

Samlet kjøp for inntil kr. 15,-, gebyr kr. 2,-
Samlet kjøp for inntil kr. 40,-, gebyr kr. 4,-
Samlet kjøp for over kr. 40,-, gebyr kr. 6,-

... eks. «Naturkalenderen 1979» å kr. 38,-	tils. kr.
... eks. Bjørn, tresnitt E. Struksnes å kr. 35,-	tils. kr.
... eks. Ulv, tresnitt E. Struksnes å kr. 35,-	tils. kr.
... eks. Gaupe, tresnitt E. Struksnes å kr. 35,-	tils. kr.
... eks. Jerv, tresnitt E. Struksnes å kr. 35,-	tils. kr.
... eks. Oter, tresnitt E. Struksnes å kr. 35,-	tils. kr.
... sett å 5 tresnitt (bjørn, ulv, jerv, gaupe og oter) å kr. 150,-	tils. kr.
... eks. Vann-dal-isme, plakat E. Groven å kr. 30,-	tils. kr.
... eks. Stoffmerke «Aksjon Rovfugl» å kr. 10,-	tils. kr.
... sett å 5 stk. klebemerke «Aksjon Rovfugl» å kr. 10,-	tils. kr.
... eks. «Den korte sannhet» å kr. 28,-	tils. kr.
... eks. «Etter oss» å kr. 18,-	tils. kr.
... eks. «Brushanceleik» litografi av Vivian Zahl Olsen å kr. 300,-	tils. kr.
... eks. plakat «Gaupe» (Eivind Struksnes) å kr. 50,-	tils. kr.
... Helge Solheim: «Olje eller fisk» å kr. 24,-	tils. kr.
... eks. plakat «Oljemaleri». Friit etter Tidemann og Gude « (Rolf Groven) å kr. 20,-	tils. kr.
... eks. plakat «Olje eller fisk» (Rune Andersson) å kr. 15,-	tils. kr.
... eks. Prospektkortserie «Kort og god» (Morten M. Kristiansen) å kr. 10,-	tils. kr.
... eks. Prospektkortserie «Nasjonalparker» å kr. 12,-	tils. kr.
... eks. plakat «Fjellbakkestjerne» å kr. 20,-	tils. kr.
... eks. plakat «Svalestjert» å kr. 20,-	tils. kr.
... eks. plakat «Perleugle» å kr. 20,-	tils. kr.
... eks. plakat «Rådyrkalv» å kr. 20,-	tils. kr.
... eks. «Ingen kraftkrise i Norge» å kr. 10,-	tils. kr.
... eks. U. Hafsten: «Naturvernets århundre» å kr. 14,-	tils. kr.
... eks. M. Segnestam «Den første naturboka» å kr. 10,-	tils. kr.
... eks. P. Skog: «Økologi» å kr. 15,-	tils. kr.
... eks. Ø. Dalland: «Finnmarksvidda for hvem?» å kr. 5,-	tils. kr.
... eks. Oddvar Skre: «Sur nedbør» å kr. 13,-	tils. kr.
... eks. Bredo Berntsen «Litteratur om natur» å kr. 5,-	tils. kr.
... eks. Bredo Berntsen «Naturvernets historie i Norge» å kr. 65,-	tils. kr.
... eks. A.-I. Jensen «Hvem gjør hva i natur- og miljøvernet» å kr. 20,-	tils. kr.
... eks. «Dei siste vassdraga» å kr. 15,-	tils. kr.
... eks. å 5 stk. sy-på-refleks «Unna meg» å kr. 18,-	tils. kr.
... sett å 5 stk. sy-på-refleks «rund» å kr. 20,- pr sett	tils. kr.
... sett å 4 stk. klebemerke (suckers) «Du slette tid» å kr. 10,- pr sett	tils. kr.
... eks. medlemsnål i sølv å kr. 10,-	tils. kr.
... eks. medlemsnål i gull å kr. 20,-	tils. kr.

Navn:

Adresse:

Poststed:

☐ Det samlede beløp i kr. (inklusive eksp.gebyr) sendes vedlagt i sjekk/
sendes samtidig pr. bankgiro/postgiro/postanvisning.
(Stryk det som ikke passer!)

☐ Jeg/vi ønsker å betale mot oppkrav, og må da betale oppkravsgebyr og
porto i tillegg.

Ved enhver innbetaling, vennligst skriv hva betalingen gjelder! Og husk – rask og
riktig ekspedering er avhengig av at bestilleren har tydelig navn og adresse.

ALLE SNAKKER OM ØKOLOGI

– men ikke alle vet hva det er. Denne publikasjonen gir klar beskjed. «Økologi» er en kortfattet, lettlest og oversiktlig innføring i det fagområdet som er selve grunnlaget for alt natur- og miljøvernarbeid. Ordliste med forklaring av faguttrykk. For selvstudium og for undervisningsbruk på høyere skoletrinn.

Perarvid Skoog: «Økologi». 48 sider. Format A 5. – Pris kr. 15,-.

MED TANKE PÅ DE NEST MINSTE

har Norges Naturvernforbund utgitt «Den første naturboka» en enkel innføring i økologi, bygd på tegneserieprinsippet. Hensikten med boka er å gi barn på de laveste skoletrinn forståelse for naturens funksjoner og for de problemene menneskene skaper for sitt eget miljø. Heftet inneholder også enkle oppgaver, og veiledning for lærere og/eller foreldre.

Segnestam/Helin: «Den første naturboka». 16 siders hefte. Format A 4. Pris kr. 10,-.

DET GÅR RUNDT OG RUNDT

i naturen og miniutstillingen «Sirkelen» gir en enkel leksjon i hva som skjer – tekst og fargeglade tegninger. Utstillingen består av fire plakater i format 62 x 89 cm. Til undervisning på lavere skoletrinn – og for museer, bibliotek, organisasjoner m.v. i forbindelse med utstillingsarrangementer og kurser.

Miniutstillingen «Sirkelen». Gratis mot gebyr.

DET REGNER FORTSATT SVOVEL

... og veien til løsning er at det reises en opinion. Men opinionen må bygge på viten – og her kommer anledningen til å orientere seg om problemene i forbindelse med sur nedbør, om årsaker og virkninger.

Oddvar Skre: «Sur nedbør. Årsaker og virkninger». 50 sider. Format A 5. Pris kr. 13,-.

MEDLEMMENE ER FORBUNDETS RYGGGRAD og medlemskontingenten utgjør den vesenligste delen av de årlige inntektene som er en forutsetning for virksomheten.

Men like viktig er det at et høyt medlemstall i seg selv gir økt slagkraft. Derfor er selv et passivt medlemskap en aktiv innsats for naturvernets sak.

MEDLEMMENE FÅR

* automatisk medlemskap i den fylkesforening, eventuelt også lokallag, som man sogner til.

* tidsskriftet «Norsk Natur» som kommer ut med 6 nummer årlig (ca. 200 sider).

* kjøpe forbundets publikasjoner til medlemspris.

MEDLEMMENE GIR

oss mulighet til å påvirke landets naturvern- og ressurspolitikk i en retning vi mener er riktig.

FLERE MEDLEMMER = ØKT TILLITT = STØRRE GJENNOMSLAGSKRAFT- FOR NATURVERN

Nedenstående personer er interessert i naturvern, og kan tenkes å ville bli medlemmer av forbundet:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Flere navn enn det er plass til her? Send egen liste!

Jeg har vervet følgende nye medlemmer. Årskontingent for 1978 (kr. 50,- pr. medlem) tils. kr. sendes over Postgiro 5094602 Bankgiro 6001-05-70835

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

Navn:

Adresse:

Poststed:

A**JEG HAR VERVET
DISSE MEDLEMMENE****— og venter å få
tilsendt premie**

(Kontingentsatsene for 1978 er: Årskontin-
gent personlige medlemmer kr. 50.—, Livsvarig
medlemsskap kr. 1 000.—, Familiemedlems-
skap (hovedmedlems ektefelle eller hjemme-
værende barn under 25 år) kr. 10.—, NB! Fa-
miliemedlemmer får ikke forbundets tidsskrift.)

Ververens navn:
Adresse:
Poststed:

B**PRØV Å
VERVE
DISSE**

Dette kortet brukes av dem som vil gjøre for-
bundet en tjeneste, men som kvier seg for å gå
til direkte verving. Her fører man opp venner
og kjente som kan tenkes å ville bli medlem-
mer. Disse vil så få tilsendt prøveeksemplar av
tidsskriftet og annet materiell fra forbundet.

NB! Dette kortet gir ikke premie

BREV

Kan sendes
ufrankert
i Norge
Adressaten
vil betale
portoen

SVARSENDING
Avtale nr. 019/29

**Norges
Naturvernforbund**

Hammersborg
OSLO 1

BREV

Kan sendes
ufrankert
i Norge
Adressaten
vil betale
portoen

SVARSENDING
Avtale nr. 019/29

**Norges
Naturvernforbund**

Hammersborg
OSLO 1

DETTE ER VERVEPREMIENE

Vi ønsker å gi en liten påskjønnelse til
alle som ett eller flere medlemmer.
«Premiene» er:

- 1 nytt medlem: Forbundets sølvnål
- 2 nye med-
lemmer: Forbundets gullnål
- 3 nye medl.: Plakat «Perleugle»

4 nye med-
lemmer:

5 nye med-
lemmer:

Plakater «Perleugle»
og «Oljeferden»

Plakater «Perleugle»,
«Oljeferden» og
prospektskortserie
«Nasjonalparker»

**BLI MED
I DET
STORE
VERVEÅRET**
— bruk kortet!

